

Parlementaire enquête, politiek middel of onafhankelijke adviseur?

Den Haag, 9 oktober 1995. De parlementaire enquêtecommissie Opsporingsmethoden hoort een getuige. (foto: Roel Rozenburg)

**Een vergelijkend onderzoek naar
Nederlandse parlementaire enquêtes
die gehouden zijn tussen 1980 en 2006**

Parlementaire enquête, politiek middel of onafhankelijke adviseur?

**Een vergelijkend onderzoek naar
Nederlandse parlementaire enquêtes
die gehouden zijn tussen 1980 en 2006**

dr. Sandra Resodihardjo
drs. Sander Dekker

Doctoraalscriptie Bestuurskunde
Universiteit Leiden

Marc Rosier

Leiden, november 2006

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 - Inleiding	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Weinig onderzoek.....	7
1.3 Vraagstelling.....	8
1.4 Doel.....	8
1.5 Opzet scriptie.....	9
Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader.....	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur.....	11
2.3 Parlementaire Enquête als politiek middel.....	13
2.4 Andere visies.....	15
Hoofdstuk 3 – Methoden & Technieken en Operationalisering	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Case-study.....	17
3.3 Grenzen.....	18
3.4 Begrippen.....	18
3.5 Operationaliseren theoretisch kader	19
3.6 Verantwoording	21
3.7 Verwachtingen.....	23
Hoofdstuk 4 – De acht parlementaire enquêtes.....	24
4.1 Inleiding	24
4.2 Rijn-Schelde-Verolme (maart 1983 – maart 1985).....	24
4.3 Bouwsubsidies (november 1986 - juni 1988).....	24
4.4 Paspoortproject (mei 1988 - september 1988).....	25
4.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen (september 1992 - november 1993).....	25
4.6 Opsporingsmethoden (november 1994 - mei 1996)	26
4.7 Vliegcramp Bijlmermeer (oktober 1998 - februari 1999).....	26
4.8 Bouwnijverheid (februari 2002 - juni 2003).....	27
4.9 Srebrenica (juni 2002 - juni 2003).....	28
Hoofdstuk 5 – De aanleiding, instelling en het verloop van de acht enquêtes	29
5.1 Inleiding	29
5.2 Rijn-Schelde-Verolme.....	30
5.3 Bouwsubsidies	31
5.4 Paspoortproject.....	34
5.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen.....	36
5.6 Opsporingsmethoden	38
5.7 Vliegcramp Bijlmermeer.....	40
5.8 Bouwnijverheid	42
5.9 Srebrenica	44
5.10 Conclusie.....	46

Hoofdstuk 6 – De uitkomsten van de acht enquêtes.....	50
6.1 Inleiding	50
6.2 Rijn-Schelde-Verolme.....	50
6.3 Bouwsubsidies	52
6.4 Paspoortproject.....	53
6.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen.....	55
6.7 Vliegcramp Bijlmermeer.....	57
6.8 Bouwnijverheid	59
6.9 Srebrenica	60
6.10 Conclusie.....	62
Hoofdstuk 7 - Conclusie.....	65
7.1 Inleiding	65
7.2 Bevindingen	65
7.3 Schematisch overzicht uitkomsten deelvragen	67
7.4 Eindconclusie.....	69
7.5 Meer onderzoek.....	70
Literatuurlijst	72
Bijlagen.....	74

Voorwoord

Nadat ik begin 2005 mijn laatste vak had afgerond begon de zoektocht naar een scriptieonderwerp. Al snel kwam ik uit bij parlementaire enquêtes. Dit krachtige parlementaire middel bleek uitermate fascinerend door zijn plek midden in de parlementaire democratie én (dus) het beleidsproces. Daarnaast intrigeerden de vergaande bevoegdheden van enquêtecommissies mij. Toen duidelijk werd dat er nog weinig academisch onderzoek naar Nederlandse parlementaire enquêtes was gedaan, stond het vast: dit wordt mijn scriptieonderwerp. Na een onderzoeksstage, een periode van fulltime schrijven en een lange periode van parttime schrijven (naast een fulltime baan) waarbij parlementaire enquêtes centraal stonden, ligt het resultaat er nu.

In de kamer van de scriptiebegeleider van John F. Kennedy hing een Latijnse inscriptie aan de wand. Vertaald stond er: *Ooit zal het u verheugen terug te kijken op dit lijden.*

Aan deze inscriptie heb ik met enige regelmaat moeten denken op momenten dat de voortgang van de scriptie niet de door mij gewenste snelheid had. De combinatie van werken en schrijven, (bijna) onvindbare gegevens en verkeerde inschattingen maakten het proces leerzaam maar niet altijd even plezierig. Verheugd kan ik nu zeggen dat deze hindernissen niets meer waren dan kleine vertragingen die zonder uitzondering leerzaam bleken.

Daarnaast verheugt het mij terug te kijken op *Leiden*; de Universiteit Leiden. Met deze scriptie rond ik mijn tijd als student bestuurskunde aan de Universiteit Leiden af. Een afsluiting van een leerzame en uitdagende periode waarin ik mij met plezier op vele zaken en onderwerpen heb gestort. Een periode met (een gezonde dosis) stress en teleurstellingen zoals elke studietijd die kent. Een periode die mij de mogelijkheid heeft gegeven mij te ontwikkelen op bestuurskundig vlak maar ook daarbuiten. Niet alleen mijn studie maar ook mijn drie jaar als student-assistent, de periodes in de faculteitsraad Sociale Wetenschappen en in de Universiteitsraad zowel als mijn aanstelling bij Bedrijfswetenschappen, maken dat de Universiteit Leiden mij gevormd heeft.

Ik bedank Sander Dekker en Sandra Resodihardjo voor hun begeleiding. Sander heeft mijn fascinatie voor parlementaire enquêtes aangewakkerd. Zijn inbreng was onmisbaar in de eerste fase. Na het vertrek van Sander bleek Sandra bereid mij gedurende het resterende traject te begeleiden. Haar kritische (maar altijd opbouwende) terugkoppeling zorgde ervoor dat ik (nog) helderder voor ogen kreeg wat ik met de scriptie wilde bereiken. Na elk gesprek had ik weer méér motivatie om verder te schrijven.

Op deze plek wil ik ook mijn ouders speciaal bedanken. In de zomer van 1995 ontving ik mijn mavo-diploma en niemand had toen kunnen bedenken dat ik in het najaar van 2006 een universitaire studie zou afronden. Zonder hen was dat ook nooit gelukt.

Marc Rosier
Leiden, november 2006

Hoofdstuk 1 - Inleiding

1.1 Inleiding

De IRT-affaire, Bijlmerramp en het Srebrenica-drama; drie beladen gebeurtenissen die de afgelopen jaren onderwerp geweest zijn van uitvoerige onderzoek. In alle drie de gevallen heeft ook een parlementaire enquête plaatsgevonden om de onderste steen boven te krijgen.

Parlementaire enquêtes zijn een belangrijk instrument bij het uitvoeren van de controlerende taak van de Eerste en Tweede Kamer dan wel de verenigde vergadering der Staten-Generaal. Bij het beoordelen van besluiten van het kabinet en individuele bewindslieden is het van belang dat de Tweede Kamer alle informatie kan achterhalen die zij daarvoor nodig acht. Het recht op enquête geeft de Kamer die mogelijkheid.

In de Wet op de Parlementaire Enquête is vastgelegd dat alle Nederlanders, alle ingezetenen en andere in Nederland verblijvende personen verplicht zijn om informatie te verschaffen of te verschijnen als getuige of deskundige voor de enquêtecommissie als deze daar om vraagt. Getuigen of deskundigen die weigeren mee te werken kunnen voor zes maanden worden gegijzeld. Volgens Paul 't Hart (2001:59) is de parlementaire enquête dankzij deze bevoegdheden het ultieme machtsmiddel van de volksvertegenwoordiging.

1.2 Weinig onderzoek

Ondanks dat een parlementaire enquête veel gevolgen kan hebben voor het openbaar bestuur - het kan (ver)nieuw(d) beleid of organisatorische veranderingen tot gevolg hebben - heeft het onderwerp (Nederlandse parlementaire enquêtes) niet vaak in de belangstelling gestaan van onderzoekers.

Het meeste onderzoek dat de afgelopen decennia gedaan is op het gebied van parlementaire enquêtes is voornamelijk juridisch van aard. In veel gevallen wordt de werking en/of de positie van het enquêterecht binnen het staatsrecht belicht. Invloedrijke voorbeelden hiervan zijn verschillende werken van Boon (1982), Dölle (1985) en Engels (1987). Beleidswetenschappelijk onderzoek naar de functie en de uitkomsten van parlementaire enquêtes heeft nog minder plaatsgevonden.

1.3 Vraagstelling

Gezien het belangrijke middel dat de parlementaire enquête beschouwd wordt te zijn en het geringe wetenschappelijk onderzoek ernaar, is ik het interessant om te onderzoeken of er tussen enquêtes een onderscheid te ontdekken is op basis van de functie. Vervolgens is het interessant of dit eventuele onderscheid verband houdt met de uitkomsten van dezelfde enquêtes. Om die reden staat in deze scriptie de vraag centraal: *Wat zijn de verschillende uitkomsten per enquête en onderscheiden die zich per functie?* Aan de hand van onderstaande deelvragen probeer ik deze vraag zo goed mogelijk te beantwoorden.

- Welke functies van parlementaire enquêtes komen naar voren uit de literatuur?
- Welke politieke en beleidsmatige afwegingen spelen een rol bij de totstandkoming, het verloop en de uitkomsten van parlementaire enquêtes?
- Wat waren de belangrijkste functies van de onderzochte enquêtes?
- Wat zijn de uitkomsten van de parlementaire enquêtes en hoe zijn deze te karakteriseren?

1.4 Doel

Met deze scriptie wil ik de beperkte beleidswetenschappelijke kennis over parlementaire enquêtecommissies in Nederland uitbreiden. Aan de hand van het werk van Dekker (nog te publiceren) maak ik onderscheid tussen twee functies die parlementaire enquêtecommissies kunnen bezitten: de politieke enquête en de lerende enquête. Bij een enquête met een politieke functie, kijkt de commissie voornamelijk naar de verantwoordelijkheid en verwijtbaarheid van de betrokken (oud-) bewindslieden bij een gebeurtenis of situatie. Er wordt veelal een oordeel uitgesproken (*value-finding*) in plaats van het enkel aangeven van feiten en causale verbanden. Bij een enquête met een lerende functie is het belangrijk voor de enquêtecommissie om de volledige waarheid boven tafel te krijgen (*fact-finding*). De commissie kan op die manier komen tot een onafhankelijke en onbetwistbare beoordeling van een bepaalde situatie of gebeurtenis die om overheidsingrijpen vraagt.

Met dit onderscheid in het achterhoofd is het niet alleen interessant om te onderzoeken welke functies enquêtes hebben maar ook of de tweedeling in functies een voorbode is voor een tweedeling in uitkomsten. Mocht dat het geval zijn dan kan bij de volgende enquêtecommissies al in een vroeg stadium aannemelijk worden gemaakt in welke richting de uitkomsten zullen gaan.

1.5 Opzet scriptie

Om tot een antwoord op de deelvragen en onderzoeksvraag te komen zal ik in het in het volgende hoofdstuk (H2) de theoretische onderbouwing van de scriptie uiteenzetten. Hierin worden de twee functies zoals hierboven al genoemd uitgewerkt. In het derde hoofdstuk (H3) staan de methoden en technieken van deze scriptie centraal. Zo beschrijf ik in dat hoofdstuk enkele belangrijke begrippen, onderzoeksgrenzen, het soort onderzoek en ik operationaliseer verschillende theoretische constructies uit hoofdstuk 2. Vervolgens geef ik een beknopte beschrijving van de acht parlementaire enquêtes die centraal staan in deze scriptie (H4). Daarna volgt een hoofdstuk (H5) dat ingaat op de door mij onderzochte enquêtes. Centraal staat in dit hoofdstuk de aanleiding en de instelling van de enquêtes, het verloop en de nafase van de enquêtes. In hoofdstuk 6 zal ik de uitkomsten van de enquêtes beschrijven en deze karakteriseren. Ten slotte zal ik in het laatste hoofdstuk (H7) de conclusies van de scriptie op een rij zetten en een antwoord op de onderzoeksvraag geven.

2.1 Inleiding

Het blijkt dat het nut en belang van parlementaire enquêtes verschillend wordt uitgelegd. Zo is hoogleraar Paul Frissen van mening dat een enquête alleen maar draait “om het aanwijzen van schuldigen.”¹ Volgens Jan van Zijl (voorzitter van de Raad voor Werk en Inkomen) leidt een enquête hooguit tot “lessons learned”². Deze heren hebben in theorie en/of praktijk veel ervaring met parlementaire enquêtes. Waarom hebben ze er dan een verschillende visie op? Heeft een van hen gelijk of kunnen ze ook beiden gelijk hebben? Uit dit hoofdstuk zal blijken dat er verschillende visies mogelijk zijn bij het kijken naar parlementaire enquêtes.

In dit hoofdstuk schets ik een theoretisch kader dat de basis zal zijn van deze scriptie. Aan de hand van dit kader analyseer ik de acht parlementaire enquêtecommissies. Het kader bestaat uit twee ideaaltypische visies op de rol van enquêtecommissies.

In paragraaf 2.2 wordt de parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur beschreven. In deze rol gaat het de enquêtecommissie er om te komen tot een neutraal en objectief oordeel over haar onderwerp van onderzoek. Als onafhankelijke adviseur moet zij proberen boven de politiek staan. Beleidsmatige afwegingen zijn belangrijker dan politieke afwegingen.

Paragraaf 2.3 beschrijft de parlementaire enquête meer als een politiek instrument. Hoewel het achterhalen van de waarheid nog steeds een belangrijke taak is, speelt bij dit soort commissies ook het vinden van ‘de schuldigen’ een grote rol. De commissieleden en/of de commissie als geheel maken dus politieke afwegingen. Belangrijk is dat duidelijk wordt wie verantwoording draagt voor de gebeurtenis of situatie die de commissie onderzocht heeft.

Dit theoretische kader is grotendeels gebaseerd op het werk van Sander Dekker. In zijn proefschrift (nog te publiceren) onderscheidt hij onder andere de rol als politiek instrument en de rol als onafhankelijke adviseur die een parlementaire enquête kan vervullen. Deze tweedeling vormt de basis voor het onderzoek in deze scriptie.

¹ Vereniging voor Bestuurskunde, *Virtueel Bestuur*, nummer 4, september 2002, <http://www.bestuurskunde.nl/publicaties/virtueel/archief/nieuw/sept2002.htm> (4 juli 2006)

² Ibid.

2.2 Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur

Een parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur heeft als belangrijkste doel om de waarheid te achterhalen (Geveke, 2002:56). Het is de bedoeling om te komen tot een onafhankelijke beoordeling van een bepaalde situatie of gebeurtenis die om overheidsingrijpen vraagt. Politieke afwegingen van de commissieleden of de gehele commissie staan een objectieve beoordeling in de weg en zijn dus uit den boze. De enquêtecommissie moet onderzoeken wat er gebeurd is en hoe datzelfde in de toekomst voorkomen kan worden. Binnen dit soort commissies speelt kennis en expertise een zeer belangrijke rol. Het geven van een onafhankelijk advies en het voor eventueel onderkende problemen oplossingen aandragen zijn twee andere zeer belangrijke elementen (Dekker 2002:7).

Als onafhankelijke adviseur laat de commissie het definitieve politieke oordeel over aan de volksvertegenwoordiging. De volksvertegenwoordiging gebruikt het eindrapport van de commissie om tot dit oordeel te komen (Müller, 2002:42). Zelfs als de aangedragen oplossingen niet overgenomen worden door de volksvertegenwoordiging, heeft de commissie veelal wel bijgedragen aan het verhelderen van de problemen waarnaar onderzoek is gedaan (Chapman, 1973:185). Daarnaast is door het onderzoek het aantal twistpunten verkleind zodat beleidsmakers en politici zich nog maar hoeven te concentreren op een klein(er) aantal zaken.

Het onderzoek van een parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur is er ook op gericht om te leren van het verleden. In een enquêterapport wordt veelal uitgebreid beschreven wat er – op een aantal punten - mis is gegaan in het verleden. Om er voor te zorgen dat deze zaken in de toekomst niet opnieuw verkeerd gaan, zullen organisaties veranderingen in de bedrijfsstructuur of het beleid moeten doorvoeren (Muller, 2002:44). Op deze manier leren organisaties van (een deel van) de fouten die de enquêtecommissie constateert.

Omdat kennis erg belangrijk is voor een parlementaire enquête wordt bij de samenstelling van de commissie veelal rekening gehouden met de ervaring en kennis van de volksvertegenwoordigers die zitting nemen in de commissie. Omdat hun kennis veelal niet voldoende breed en specifiek is om de rol als commissie als onafhankelijke adviseur goed uit te voeren, is er ook een uitgebreide staf die de inhoudelijke en organisatorische ondersteuning voor haar rekening neemt. Onder deze staf vallen ook een groot aantal personen met specifieke kennis van de zaken die betrekking hebben op het onderzoeksobject van de commissie. Deze inhoudelijke ondersteuning kan zich dankzij haar onafhankelijke rol

uitsluitend richten op beleidsmatige afwegingen. Een aantal van deze personen wordt van buiten de Kamer tijdelijk ingehuurd. Op deze manier beschikt de commissie over kennis die in andere gevallen niet beschikbaar is binnen de volksvertegenwoordiging (Lipsky en Olsen, 1977).

De opdracht waarmee de volksvertegenwoordiging een parlementaire enquête op pad stuurt, is in het geval van een enquête als onafhankelijke adviseur vaak een specifieke opdracht met een feitelijke vraagstelling. Een te brede of te specifieke opdracht zorgt er voor dat de uitkomsten van de enquête onrealistisch of oppervlakkig zullen zijn (Dekker, 2002).

Het onderzoek dat de enquêtecommissie en haar staf uitvoert moet uitmonden in een neutraal en feitelijk rapport. Het onderzoek zelf moet er dus op gericht zijn feiten te verzamelen die nodig zijn om het onderwerp op een objectieve manier te analyseren. Eventueel doet de commissie met de opgedane kennis en expertise zelf enkele (beleids)aanbevelingen (Dekker, nog te pub.).

Media en burgers reageren richting commissie of komen met eigen waarnemingen, suggesties, ervaringen of kritiek. De hoeveelheid informatie die een commissie aangereikt krijgt kan zo groot zijn dat het feitenonderzoek er onder gaat lijden. Gezien de gelimiteerde tijd is het onmogelijk om alle informatie volledig te analyseren.

Om er voor te zorgen dat door een (dreigende) overdaad aan informatie de regie niet verloren gaat, zal de enquêtecommissie pragmatisch met tijd en informatie om moeten gaan (Geveke, 2002). Feiten en waarden moeten in een vroeg stadium zo goed mogelijk gescheiden worden. Daarna moet worden bezien of de feiten "... wel nieuw zijn en moet worden besloten of de aangedragen informatie aanleiding geeft tot nader onderzoek of niet." (Geveke, 2002:58). Dit alles zonder de gelimiteerde tijd uit het oog te verliezen. Omdat het scheiden en beoordelen van informatie om een pragmatische manier gebeurt, is er een risico dat relevante feiten over het hoofd worden gezien of zoekraken tussen alle andere informatie.

Het bovenstaande komt overeen met de benadering van Herbert Simon (1997) die gelimiteerde rationaliteit wordt genoemd ('bounded rationality'). Volgens Simon is het niet goed mogelijk om alle feiten en aanbevelingen rationeel te analyseren en te overwegen. Om toch tot een bevredigende analyse of overweging te komen, kiezen mensen veelal "the first alternative that looks 'good enough.'" (Augier en Feigenbaum, 2003:196).

Bestuurskundigen Bovens en 't Hart onderscheiden in *Understanding policy fiascoes* een visie waarbij de overheid gezien wordt als probleemoplosser (Bovens en 't Hart, 1998:102). De visie gaat er vanuit dat rationaliteit dominant is als organisatieprincipe. Deze focus op de overheid gaat er vanuit dat haar belangrijkste taken het identificeren, onderzoeken

en oplossen van maatschappelijke problemen zijn. *Governance as problem solving* komt door de benadering sterk overeen met de parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur.

Uit al het bovenstaande wordt duidelijk dat bij enquête als onafhankelijke adviseur het achterhalen van de feitelijke gang van zaken het belangrijkste uitgangspunt is. Hoewel het onmogelijk is alle informatie diepgravend te analyseren, gaan op feiten gebaseerde beleidsmatige afwegingen boven politieke afwegingen. Politieke afwegingen mogen bij het werk van de enquêtecommissie geen rol spelen omdat anders de objectiviteit in gevaar komt.

2.3 Parlementaire Enquête als politiek middel

Een enquête als politiek middel kent twee belangrijke vragen: Hoe? en Wie? Onderzocht moet worden hoe een bepaalde crisis of reeks gebeurtenissen heeft kunnen plaatsvinden. In veel gevallen is al wel duidelijk wat de omvang en de gevolgen van de crisis zijn, maar is er onduidelijkheid over de aanleiding(en). Naast het achterhalen van de oorzaak is een politieke enquête erop gericht om ook te onderzoeken wie de politieke verantwoordelijken waren of zijn, die betrokken zijn bij de te onderzoeken gebeurtenis of situatie. Deze veelal ingrijpende reeks gebeurtenissen was vooraf niet voorzien.

Bij een parlementaire enquête als politiek middel vindt er binnen de commissie veelal een strijd plaats tussen de belangen van de verschillende commissieleden. De leden promoten en verdedigen veelal hun eigen (politieke) belangen en ideeën die betrekking hebben op het onderzoeksonderwerp (Dekker, 2002). Zij moeten er wel op letten dat de interne strijd niet zo hevig wordt dat er geen consensus meer mogelijk is. Naast beleidsmatige afwegingen zijn in dit geval politieke afwegingen ook van belang.

Voormalig directeur beleidsonderzoek en -advies bij B&A Groep Henk Geveke (2002) noemt dit soort commissies "...een geducht wapen in de Haagse (bureau-) politieke strijd" (p.54). Een commissie kan namelijk als munitie ingezet worden om tegenstanders in diskrediet te brengen. De tegenstanders kunnen de regering zijn, of een andere politieke partij. Regeringspartijen kunnen hierdoor zeer terughoudend zijn met het instellen van parlementaire enquêtes. In deze context zei het Kamerlid De Gaay Fortman (PPR) in 1977 al: "Door de alles overheersende vertrouwensband tussen Kamer en Regering wordt tegenwoordig elk enquêtevoorstel [...] wantrouwend bekeken door de regeringspartijen" (geciteerd in Boon, 1982:188).

Zoals Dekker (2002:8) schrijft kan er bij dit soort onderzoeken een discrepantie zijn tussen de officiële opdracht en de latente intenties van politici die besluiten tot instellen van de enquête. Een commissie kan ingezet worden om een onderwerp tijdelijk van de agenda af

te voeren. Op die manier kan een beslissing over het onderwerp uitgesteld worden zodat een nieuwe regering of een andere minister het uiteindelijke (moeilijke) besluit moet nemen. Een ander voordeel van het uitstel is dat het onderwerp minder aandacht krijgt van de media en/of de bevolking en een besluit daardoor waarschijnlijk minder weerstand oproept. Intenties dus waarbij politieke afwegingen een rol spelen.

Politieke afwegingen spelen ook een rol bij het selecteren van commissieleden. De leden die deel uit maken van de enquêtecommissie zijn veelal niet uitgekozen dankzij hun kennis maar meer om hun politieke kwaliteiten. Binnen de commissie zal er waarschijnlijk hard onderhandeld worden. De leden zullen namelijk hun (politieke) ideeën en oplossingen zo veel mogelijk terug willen zien in het eindrapport terwijl ze de ideeën en oplossingen van de leden van de commissie met een andere politieke achtergrond juist niet opgenomen willen zien. Sommige leden zullen ook hun minister moeten verdedigen als deze binnen de commissie zwaar onder vuur komt te liggen.

Bij een parlementaire enquête als politiek middel wordt in de opdracht veelal gevraagd een evaluatie uit te voeren of om een oordeel te vellen over een bepaalde (reeks) gebeurtenis(sen). In sommige gevallen wordt er ook specifiek gevraagd om onderzoek te doen naar het handelen van een minister en/of de gang van zaken op een ministerie. Door de politieke strijd (met politieke afwegingen) over ideeën en belangen binnen de commissie zullen de uitkomsten veelal normatief zijn (Dekker, 2002).

Om tot een resultaat (eindrapport) te komen zal er binnen de commissie veel onderhandeld moeten worden. De eigen belangen en ideeën zullen verdedigd worden om in combinatie met de resultaten van de enquête tot dan toe, tot een uiteindelijk oordeel te komen. De commissie moet ook belangrijke aanbevelingen en conclusies zo weten te formuleren dat deze acceptabel zijn voor de meerderheid van de politieke partijen en andere betrokkenen (Dekker, 2002).

Deze functie van een parlementaire enquête komt sterk overeen met de politieke benadering van de strijd om beleid volgens Lindblom (1980). Volgens Lindblom is er sprake van concurrentie tussen partijen over invloed op het beleid. Belangen en macht zijn belangrijke elementen in deze benadering. Volgens Lindblom wordt beleid gemaakt via de verschillende manieren waarop de betrokkenen controle, invloed of macht ten aanzien van elkaar uitoefenen. Partijen formuleren hun ideeën en proberen hiervoor steun te verkrijgen. Zij proberen ook om de positie van de andere partij(en) te ondermijnen. Dankzij de concurrentie en het gebruiken van macht en invloed is de uitkomst van deze politieke strijd veelal een compromis waar de betrokken partijen zich in kunnen vinden.

Zoals de parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur overeenkomt met de visie van Bovens en 't Hart (1998) die zij *Governance as problem solving* noemen, komt de enquête als politiek middel overeen met de visie die Bovens en 't Hart *Government as the management of competing values* noemen. In dit geval zien zij het maken van beleid als een sociaal en politiek proces dat draait om concurrerende waarden en ideologieën. De verschillen tussen deze waarden en ideologieën worden zichtbaar bij de conflicten over het overheidsbeleid. Bijvoorbeeld als het gaat om de rol en de grenzen van het overheidsbeleid. Belangrijk is dat ambtenaren en belanghebbenden er voor moeten zorgen dat deze conflicten niet uit de hand lopen zodat een impasse voorkomen wordt. In dat laatste geval zou het namelijk in het geheel niet meer mogelijk zijn om tot overeenstemming te komen.

2.4 Andere visies

Naast de hierboven beschreven functies van enquêtes worden er in de literatuur nog een aantal andere functies onderscheiden. Zo worden bijvoorbeeld sommige onderzoeken uitgevoerd om de bevolking, de oppositie en (andere) belanghebbenden het idee te geven dat het controversiële onderwerp serieus wordt genomen. Op deze manier wordt er aan de hoge verwachtingen van betrokkenen voldaan, door enkel het instellen van een parlementaire enquête. In dit geval heeft de enquête voornamelijk een *rituele functie* (Muller en Coenen, 2002).

Sommige enquêtes zorgen er voor dat een periode of reeks gebeurtenissen symbolisch wordt afgesloten. Tijdens het onderzoek kan dan tot dan toe onbrekende informatie achterhaald worden waardoor het mogelijk is om een accepteerbare waarheid te construeren. Als een enquêtecommissie een waarheid construeert die ter discussie komt te staan, betekent dat direct dat het onmogelijk is om de periode of reeks gebeurtenissen symbolisch af te sluiten. Boon (1982) noemt dit om die reden ook de *symbolische functie* van een enquête.

Naast de symbolische en rituele functie onderscheidt Boon (1982) ook nog een aantal andere functies. De *informatie- en controlefunctie* komen gezamenlijk redelijk overeen met de enquête als onafhankelijke adviseur zoals beschreven in paragraaf 2.2. Boon (1982) onderscheidt ook de *propagandafunctie* van een parlementaire enquête. Hierbij gaat het er eigenlijk alleen maar om tegenstanders in diskrediet te brengen. Deze functie lijkt op de parlementaire enquête als politiek middel zoals geschetst in paragraaf 2.3. Groot verschil is dat bij de propagandafunctie het alleen draait om het in diskrediet brengen van personen. De hoe-vraag wordt eigenlijk niet gesteld terwijl deze wel wordt gesteld bij een parlementaire enquête als politiek middel.

Boon (1982) onderscheidt ook nog een *hefboomfunctie* en een *springplankfunctie*. In het laatste geval is de enquête ingesteld “vanuit de overweging dat deelname aan een parlementair onderzoek van cruciaal belang is voor de verdere carrière van de leden van de onderzoekscommissie”(Muller en Coenen, 2002:149). Bij onderzoeken met een hefboomfunctie komen er “wantoestanden” (Muller en Coenen, 2002:149) aan het licht die bepaalde wetgeving mogelijk maakt.

In *Verbroken verbindingen* (’t Hart, 2001) wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan bestuurlijke verantwoording. Volgens ’t Hart moeten bestuurders het evenwicht vinden tussen het (reageren op en het) leren van kritiek en het “zelfbewust verdedigen van omstreden handelwijzen”(’t Hart, 2001:143) zonder te “vervallen in krampachtig defensief gedrag.”(’t Hart, 2001:143). Er moet dus een evenwicht gevonden worden tussen de lerende functie die (bijvoorbeeld) een parlementaire enquête kan hebben en de afrekenende functie. Deze functies komen overeen met functies van enquêtes zoals beschreven in paragrafen 2.2 en 2.3.

3.1 Inleiding

Centraal in deze scriptie staat de hoofdvraag *Wat zijn de verschillende uitkomsten per enquête en onderscheiden die zich per functie?* Zoals in het eerste hoofdstuk al beschreven wil ik onderzoeken welke functies enquêtes hebben maar ook of de tweedeling in functies zoals gebruikt in deze scriptie een voorbode is voor een tweedeling in uitkomsten. Om dat succesvol te kunnen doen is het van belang om vooraf duidelijkheid te hebben over wat de grenzen van het onderzoeksonderwerp zijn en wat bepaalde begrippen inhouden. Op die manier is het mogelijk om abstracte begrippen meetbaar te maken. Daarnaast is het van belang om het theoretisch kader van deze scriptie te vertalen naar een helder model dat direct bruikbaar is bij de analyse van de parlementaire enquêtes. Bovenstaande zaken staan centraal in dit hoofdstuk. Ten slotte beschrijf ik in dit hoofdstuk hoe ik alle data verzameld heb en wat mijn verwachtingen van dit onderzoek zijn.

3.2 Case-study

Om de verschillende enquêtes goed te vergelijken is gekozen voor de exploratory case-study (Yin, 2003). Een exploratory case-study wordt gebruikt om een bepaald aantal cases te onderzoeken zonder dat vooraf al duidelijk is wat de exacte onderzoeksvraag wordt. De gegevensverzameling vindt daarom plaats voorafgaand aan de bepaling van de onderzoeksvraag. Bij dit onderzoek was dit ook van belang omdat tot nu toe weinig onderzoek is gedaan naar parlementaire enquêtes. Hierdoor was er geen kant-en-klaar theoretisch kader om te gebruiken. Daarnaast was er geen centrale gegevensbank over parlementaire enquêtes of een andere plek waaruit alle informatie erover makkelijk te destilleren was. Deze gegevensverzameling moest zelf gedaan worden.

In deze scriptie wordt elke enquête als een aparte case beschouwd. De acht parlementaire enquêtes die gehouden zijn tussen 1980 en 2006 worden op dezelfde punten met elkaar vergeleken. Op die manier kan vastgesteld worden (1) met wat voor type we te maken hebben, (2) wat de uitkomsten van de enquêtes waren en of (3) de uitkomsten van de enquêtes altijd overeenkomen met het soort enquête waar we mee te maken hebben.

3.3 Grenzen

Belangrijk bij het doen van onderzoek is om er voor te zorgen dat het onderzoeksgebied afgebakend is. Ik beperk mij tot Nederlandse parlementaire enquêtes die door de Tweede Kamer gehouden zijn.³ Omdat het gezien de beperkte tijd niet mogelijk is om alle enquêtes te onderzoeken, richt ik mij op de Nederlandse parlementaire enquêtes sinds 1980. Sinds dat jaar zijn er in Nederland acht enquêtes gehouden. Het voordeel is dat het relatief gemakkelijk is om van deze enquêtes gegevens te achterhalen. Daarnaast was de laatste enquête voor 1980 de *Parlementaire enquête regeringsbeleid 1940-1945* die werd gehouden tussen 1947 en 1956. Ik heb gekozen om alleen *Nederlandse* enquêtes te onderzoeken omdat het instrument van parlementaire enquête in elke land verschillend ingevuld wordt. Dit maakt het onderzoeken en vergelijken van Nederlandse en buitenlandse enquêtes te tijdrovend voor deze scriptie.

3.4 Begrippen

In deze scriptie gebruik ik veelvuldig het begrip parlementaire enquête afgewisseld met enquête. Hieronder moet worden verstaan een Nederlands onderzoek door de Eerste of Tweede Kamer of de verenigde vergadering der Staten-Generaal zoals vastgelegd in de Wet op de Parlementaire Enquête.

Vooronderzoek

Voordat een parlementaire enquête echt van start kan is er door een van de vaste commissies van de Kamer of een tijdelijke commissie een vooronderzoek uitgevoerd. Dit vooronderzoek onderzoekt de wenselijkheid van een enquête en geeft de haalbaarheid aan. In sommige gevallen wordt er al een voorlopige lijst met getuigen en/of te onderzoeken onderwerpen opgesteld. De Kamer beslist mede op basis van het rapport van de commissie of werkgroep of er een enquête komt en met welke opdracht.

Uitkomsten en effecten

Ik maak een duidelijk onderscheid tussen de uitkomsten en effecten van parlementaire enquêtes. De effecten zijn veranderingen in wet- en regelgeving of organisatorisch die het directe gevolg zijn van de enquête en die zich op zowel korte als langere termijn kunnen voordoen. In deze scriptie richt ik mij vooral op de uitkomsten van de enquêtes te weten het

³ Door de Eerste Kamer zijn tot nu toe geen parlementaire enquêtes gehouden.

complete eindrapport inclusief haar conclusies en aanbevelingen en de moties waarover gestemd is in de Kamerdebatten naar aanleiding van het rapport.

Aanbevelingen

In het eindrapport doen alle enquêtecommissies aanbevelingen. Deze aanbevelingen zijn onder te verdelen in inhoudelijke en procedurele aanbevelingen. Procedurele aanbevelingen zijn de interne regels van de Kamer over parlementaire enquêtes. Inhoudelijke aanbevelingen hebben betrekking op het onderwerp dat centraal staat in de enquête.

Commissie

In deze scriptie gebruik ik de begrippen commissie en enquêtecommissie daar waar ik het heb over de commissie die door de Kamer is aangewezen om de parlementaire enquête uit te voeren zoals beschreven in artikel 143 van het reglement van orde van de Tweede Kamer. Daar waar ik het heb over de commissie die het vooronderzoek uitvoert, duid ik die expliciet aan als de tijdelijke commissie.

Beleidsmatige en politieke afwegingen

Omdat bij alle afwegingen in de Kamer zowel politieke als beleidsmatige zaken meespelen is het niet mogelijk om een eenduidig onderscheid te maken. Dit komt omdat er voor veel afwegingen zowel politieke als beleidsmatige overwegingen te vinden zijn. Daarnaast zijn er veel afwegingen die om zowel politieke als beleidsmatige redenen gemaakt zijn. Een politieke afweging is een afweging waarbij politieke belangen (zoals het steunen van het kabinet om een kabinetscrisis te voorkomen) de doorslag geven. Bij beleidsmatige afwegingen geven inhoudelijke argumenten over het beleid de doorslag en spelen politieke afwegingen een minder invloedrijke rol.

3.5 Operationaliseren theoretisch kader

Om de twee functies en uitkomsten van parlementaire enquêtes zoals beschreven in het theoretisch kader in de praktijk te herkennen, zal ik hieronder beide functies en uitkomsten vertalen naar sets van herkenbare kenmerken.

Parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur

Het doel van een enquête als onafhankelijke adviseur is de waarheid te achterhalen. Er moet een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd worden dat leidt tot een objectief rapport. Dit houdt

in dat de enquêtecommissie een opdracht krijgt met een feitelijke vraagstelling. De commissie krijgt de opdracht feiten te verzamelen. Het politieke oordeel moet overgelaten worden aan de Kamer. Om de enquêtecommissie een feitelijke opdracht mee te geven moet de voorbereidende commissie kennis hebben van het te onderzoeken onderwerp. Een (relatief) lang vooronderzoek is dan te verwachten.

Tijdens het onderzoek van de enquêtecommissie speelt kennis een zeer belangrijke rol. Om die reden zal het budget van de commissie (relatief) niet te beperkt mogen zijn. Met dit budget kan onder andere externe expertise binnengehaald worden aangezien de Kamerleden veelal niet over alle benodigde kennis en expertise beschikken. Om hier wel voor te zorgen worden wetenschappers, professionals en anderen als ondersteunende staf aangetrokken.

Idealiter is het doel van de uitkomst van de enquête als onafhankelijke adviseur om oplossingen aan te dragen en te leren van de in het verleden gemaakte fouten. De parlementaire enquêtecommissie zal een reeks aanbevelingen doen zodat geleerd kan worden van het verleden. De aanbevelingen zullen veranderingen teweeg proberen te brengen in wetten of regels dan wel organisaties. Gezien de objectiviteit van het onderzoek moeten de aanbevelingen op een brede steun in de Kamer kunnen rekenen. De commissie zal geen politieke conclusies trekken over bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid van ministers. Dit laat zij over aan de Kamer.

Parlementaire Enquête als politiek middel

Het doel van een parlementaire enquête als politiek middel is te onderzoeken hoe een bepaalde crisis of reeks gebeurtenissen heeft kunnen plaatsvinden en wie daar verantwoordelijk voor is. De opdracht van enquêtes met deze functie zullen de vorm hebben van een evaluatie. Er wordt gevraagd bepaalde zaken te onderzoeken en een oordeel te geven. In de opdracht kan specifiek gevraagd worden het optreden van een minister of ministerie te onderzoeken.

Gezien de interne strijd zal de samenstelling van een parlementaire enquête als politiek middel grotendeels gebaseerd zijn op politieke achtergrond van de commissieleden. Een (uitgebreide) ondersteunende staf is daardoor minder essentieel dan bij een parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur en dus relatief klein(er).

Idealiter staat bij de uitkomsten van een enquête als politiek middel het oordeel van de commissie centraal. De commissie zal duidelijk maken hoe het onderzochte heeft kunnen plaatsvinden. Belangrijk onderdeel is het (gevraagde) oordeel dat de commissie velt over de

gang van zaken en/of de minister of het ministerie. Dat kan leiden tot het aftreden van een minister of staatssecretaris.

Een enquête als onafhankelijke adviseur zou dus idealiter leiden tot een neutrale uitkomst en een enquête als politiek middel tot een politiek geladen uitkomst. In deze scriptie wordt onderzocht of een enquête als onafhankelijke adviseur altijd resulteert in een neutrale uitkomst of dat het ook tot een politiek geladen uitkomst kan leiden en of een enquête als politiek middel leidt tot een politiek geladen uitkomst of dat het ook kan resulteren in een neutrale uitkomst. De twee functies en uitkomsten van parlementaire enquêtes schematisch weergegeven

<i>Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur</i>	<i>Parlementaire Enquête als politiek middel</i>
<p>Totstandkoming:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opdracht: feitelijke vraagstelling over de gebeurtenissen - Niet vragen naar handelen minister/ministerie - Uitgebreid vooronderzoek <p>Verloop:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kennis en expertise zeer belangrijk: <ul style="list-style-type: none"> o groot budget beschikbaar o uitgebreide ondersteunende staf <p>Uitkomsten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aandragen van oplossingen (aanbevelingen) - Brede steun rapport en moties - Neutraal rapport / definitieve politieke oordeel door Kamer 	<p>Totstandkoming:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opdracht: onderzoek én oordeel - Specifiek vragen naar handelen minister/ministerie - Geen (uitgebreid) onderzoek <p>Verloop:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samenstelling van de commissie op basis van politieke afwegingen <ul style="list-style-type: none"> o Relatief klein budget o Relatief weinig ondersteunende staf <p>Uitkomsten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oordeel (normatieve uitkomsten) - Rapport en moties meer omstreden - Rapport bevat politieke oordelen - Politieke slachtoffers

3.6 Verantwoording

Tijdens mijn onderzoeksstage heb ik gegevens verzameld over parlementaire enquêtes in Nederland en dan specifiek over de enquêtes sinds 1980. Samen met toenmalig stagebegeleider Sander Dekker is besloten om een zeer uitgebreide lijst van kenmerken op te stellen die ons eventueel relevant leken omdat we vooraf nog niet exact wisten welke gegevens we wel of niet nodig zouden hebben. Een tweede reden was dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar Nederlandse parlementaire enquêtes. Een uitgebreide lijst met

kenmerken over de acht enquêtes was niet beschikbaar. Uiteindelijk ontstond zo een matrix met 45 kenmerken (zie bijlage 1 t/m 8). De gegevens voor de matrix heb ik op verschillende manieren verzameld. Gegevens over de enquêtes sinds 1990 zijn deels via [parlement.com](http://www.parlement.com)⁴ verzameld. Veel gegevens over de enquêtes tussen 1980 en 1990 heb ik uit de handelingen van de Tweede Kamer gehaald. Voor alle enquêtes waren de eindrapporten van de commissies ook een belangrijke bron.

Ik heb geprobeerd te achterhalen wat de effecten van de enquêtes zijn geweest. Interessant is om te achterhalen welke wetswijzigingen of organisatorische veranderingen in gang zijn gezet door de enquêtes. Dit blijkt zeer moeilijk. Voor zo ver bekend houdt de Kamer niet structureel bij wat er gedaan wordt met de toezeggingen en beslissingen die naar aanleiding van een parlementaire enquête genomen worden. Muller en Coenen (2002) schrijven dat het ontbreekt “... aan inzicht in de organisatie, het functioneren en de effecten van parlementaire enquêtes en onderzoeken in Nederland” (p.12).

De tijdelijke commissie Evaluatie Opsporingsmethoden was de eerste poging van de Tweede Kamer om te bezien in hoeverre de aanbevelingen van een parlementaire enquête in de praktijk gerealiseerd waren. Aan de hand van rondetafelgesprekken concludeerde de tijdelijke commissie dat de hoofdboodschap van de enquête goed doorgedrongen was binnen het opsporingsapparaat. Opmerkelijk is dat later wetenschappelijk en strafrechtelijk onderzoek noodzakelijk was “...om de bijzondere bevindingen van deze evaluatiecommissie nader te onderzoeken en deels te onderschrijven en deels tegen te spreken”(Muller en Coenen, 2002:159). Zoeken op trefwoord in de database met alle officiële publicaties van de Nederlandse overheid⁵ leverde ook geen relevante treffers op.

Om tot een goed beeld te komen van de enquêtes en hun context heb ik via de Krantenbank de archieven van landelijke dagbladen⁶ doorzocht op relevante artikelen. Aangezien de krantenbank niet verder teruggaat dan 1990 heb ik op die manier van de enquêtes tussen 1990 en nu verschillende artikelen verzameld waarin de betreffende enquête centraal staat. Per enquête heb ik ongeveer vijftien relevante artikelen gevonden.

Voor zowel het zoeken in de database met alle officiële publicaties en de Krantenbank heb ik per enquête een lijst gemaakt van vijf of zes kernwoorden - bij de Srebrenica-enquête drie – die centraal staat in de parlementaire enquêtes. De lijst met kernwoorden is als bijlage 9 bijgevoegd.

⁴ www.parlement.com is een initiatief van het Parlementair Documentatie Centrum van de Universiteit Leiden en werkt onafhankelijk van politieke partijen of overheidsinstellingen.

⁵ Dat is OPMAat dan wel <http://www.overheid.nl/op/>.

⁶ De archieven van NRC Handelsblad, Parool, Trouw en Volkskrant.

Om een goed beeld te krijgen van de bestaande literatuur op het gebied van parlementaire enquêtecommissies heb ik verschillende boeken en artikelen gelezen. De thema's van deze boeken waren verschillend. Sommige gingen enkel over de juridische positie van parlementaire enquêtes als onderzoeksmiddel in de Nederlandse (of buitenlandse) democratie (bv. Boon, 1982). Anderen boeken behandelen voornamelijk de onderzoekscomponent van enquêtes (bv. Justitiële verkenningen, 2002) of de rol die de commissie spelen in het (Britse) beleidsproces (bv. Chapman, 1973).

3.7 Verwachtingen

Zoals al eerder beschreven is er weinig literatuur over Nederlandse parlementaire enquêtes beschikbaar. Een groot deel van de literatuur behandelt Britse of Amerikaanse parlementaire onderzoekscommissies. Van de Nederlandse boeken en artikelen die aan dit onderwerp zijn gewijd behandelt een groot deel de juridische kant van de parlementaire enquête.

Muller en Coenen (2002) is een van de weinigen die een onderscheid tussen controlerende en politieke onderzoeken maken. Dit komt grotendeels overeen met de indeling die ik aanhoud. Volgens hen komt in de onderzoeksopdracht al duidelijk naar voren om welk soort onderzoek het gaat. De auteurs gaan hier (op een voorbeeld na) niet verder op in. Ik denk dat het onderscheid tussen deze twee functies van enquêtes niet alleen geïllustreerd kan worden door de opdracht. Er zijn nog vele andere kenmerken waaraan afgelezen zou kunnen (en moeten) worden welke functie de overhand heeft. Bovenstaande operationalisering van het theoretisch kader maakt duidelijk dat er meer kenmerken zijn om de enquêtes op te onderscheiden.

Ik verwacht dat het mogelijk is om de Nederlandse parlementaire enquêtes sinds 1980 onder te verdelen in de twee categorieën zoals beschreven in het theoretisch kader; als onafhankelijke adviseur of als politiek middel. Op basis van deze tweedeling verwacht ik het onderscheid op dezelfde manier terug te zien bij de uitkomsten van deze enquêtes. Deze uitkomst zou de basis kunnen zijn voor ander onderzoek. Centraal zou dan de vraag kunnen staan of een enquête als politiek middel (hoofdzakelijk) politieke effecten heeft en of een enquête als onafhankelijke adviseur (hoofdzakelijk) onafhankelijke effecten heeft die betrekking hebben op wet- en regelgeving en organisaties. Met andere woorden: is er een duidelijke correlatie tussen de functie, uitkomsten en de effecten van een parlementaire enquête? Een dergelijk onderzoek zou de werking en de functie van enquêtes binnen het Nederlandse parlementaire systeem nog meer verduidelijken.

Hoofdstuk 4 – De acht parlementaire enquêtes

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk introduceer ik de acht parlementaire enquêtes die centraal staan in deze scriptie. Ik beschrijf de aanleiding van de enquête, de onderzoeksoopdracht die de commissie kreeg en de uitkomsten van het onderzoek. Eventuele politieke slachtoffers worden kort aangestipt.

4.2 Rijn-Schelde-Verolme (maart 1983 – maart 1985)

Ondanks jarenlange financiële steun van de overheid ter waarde van 2,2 miljard gulden ging het scheepsbouwbedrijf Rijn-Schelde-Verolme (RSV) in 1983 failliet. Naar aanleiding van het faillissement werd een parlementaire enquête ingesteld. Deze had de opdracht erachter te komen hoe de verschillende kabinetten het geld besteedden aan de RSV en hoe de controle op dat overheidsgeld uitgevoerd werd.⁷ Voornamelijk de ministeries van Financiën en Economische Zaken waren betrokken geweest bij de RSV.

De commissie kwam eind 1984 tot de conclusie dat er te lang financiële steun was gegeven aan het bedrijf en dat de Tweede Kamer onvoldoende toezicht had gehouden. Minister Van Aardenne had de Kamer –zo bleek uit de enquête– in 1980 onjuist geïnformeerd.⁸ Desondanks hoefde hij niet af te treden.

4.3 Bouwsubsidies (november 1986 - juni 1988)

Medio 1986 kwamen er verschillende berichten in de media over onregelmatigheden rond bouwsubsidies. Het Rijk zou te veel geld hebben betaald voor woningbouwprojecten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. In november van dat jaar werd de Enquête Bouwsubsidies ingesteld op basis van een voorstel van een subcommissie uit de Kamercommissies Rijksuitgaven en Volkshuisvesting.⁹ Deze enquête moest onderzoeken hoe het stond met de controle op de uitvoering en toepassing van subsidieregelingen voor de bouwsector.

⁷ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.9

⁸ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.473 e.v.

⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.11

In maart 1988 maakte de enquêtecommissie in haar rapport duidelijk dat de controle op de bouwsubsidies tekortschoot en dat er een nieuw controlebestel moest komen.¹⁰ Volgens de commissie was ook de financiële administratie van het ministerie van VROM onvoldoende.¹¹

Voor de start van de enquête stapte staatssecretaris Brokx van Volkshuisvesting op. CDA-fractievoorzitter Bert de Vries had namelijk een brief gestuurd aan minister-president Lubbers waarin De Vries concludeerde dat de enquête nadelige gevolgen zou hebben voor het functioneren van Brokx.¹² De staatssecretaris besloot toen direct op te stappen.

4.4 Paspoortproject (mei 1988 - september 1988)

In april 1988 bleek dat de invoering van een fraudebestendig paspoort op een mislukking uit was gelopen. Elke keer werd de komst van een nieuw paspoort uitgesteld en de fraudegevoeligheid bleek groot. Het werd duidelijk dat KEP (het bedrijf dat van het ministerie van Buitenlandse Zaken de opdracht had gekregen) niet in staat was om zijn verplichtingen na te komen.¹³ Een parlementair onderzoek moest alle feiten boven tafel krijgen. Toen gedurende het onderzoek bleek dat sommige betrokkenen weigerden mee te werken, besloot de Tweede Kamer om het onderzoek om te zetten in een parlementaire enquête.¹⁴

Medio september 1988 kwam de enquêtecommissie met haar eindrapport. Volgens de commissie was er veel misgegaan in het besluitvormingsproces rond het nieuwe paspoort. Er moest een beter beheersbaar paspoort beleid komen. Met name de voortgangscontrole moest beter.¹⁵ Naar aanleiding van het rapport traden minister van Defensie Van Eekelen (VVD) en staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Van der Linden (CDA) af.

4.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen (september 1992 - november 1993)

In september 1992 werd de parlementaire enquête uitvoeringsorganen sociale verzekeringen ingesteld – ook bekend als de commissie Buurmeijer. De aanleiding voor deze enquête was een rapport van de Algemene Rekenkamer waaruit bleek dat de toezicht op de uitvoering van de sociale wetten niet in overeenstemming was met de bedoelingen van de wetgever. De Tweede Kamer wilde via een enquête meer inzicht krijgen in het functioneren van de Sociale

¹⁰ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.369-375

¹¹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p294-297

¹² *Telegraaf*, CDA-coryfee Gerrit Brokx (68) overleden, 12 januari 2002

(<http://krant.telegraaf.nl/krant/archief/20020112/teksten/bin/brokx.cda.staatssecretaris.html>, 23 september 2006)

¹³ Kamerstukken II, 1987-1977, 20559, nr.7, p.9

¹⁴ Kamerstukken II, 1987-1977, 20559, nr.7, p12 -13

¹⁵ Kamerstukken II, 1987-1977, 20559, nr.7, p137-139

Verzekeringsraad en de uitvoeringsorganen.¹⁶ Anders dan bij de twee voorgaande parlementaire enquêtes lag er geen mislukt project ten grondslag aan het onderzoek.

In september 1993 concludeerde de commissie dat het stelsel van werknemersverzekeringen snel herzien moest worden. De druk van het stelsel op de collectieve lasten was namelijk te groot. Volgende de enquêtecommissie moest deze druk sterk verminderd worden.¹⁷

4.6 Opsporingsmethoden (november 1994 - mei 1996)

In 1993 werd het Interregionaal researchteam Noord-Holland/Utrecht (IRT) plotseling opgeheven. Er was een conflict tussen het IRT en de Amsterdamse politieleiding over de gebruikte opsporingsmethoden. De opheffing van het team was de inleiding tot de parlementaire enquête opsporingsmethoden (ook bekend als de IRT-enquête) die in december 1994 werd ingesteld.¹⁸

De enquête moest onderzoek doen naar en zich uitspreken over de zware georganiseerde criminaliteit, (toelaatbare) opsporingsmethoden en de opsporing in het algemeen.¹⁹ Volgens de commissie (februari 1996) was er veel mis bij de bestrijding van georganiseerde misdaad. Het doorlaten van grote partijen drugs kreeg ook veel kritiek. Voor deze, en andere, gebruikte opsporingsmethoden bestond geen wettelijke basis.

De commissie constateerde dat het Openbaar Ministerie (OM) te weinig gezag had over de politie en dat er gebruik was gemaakt van bevoegdheden zonder wettelijke grondslag.²⁰

4.7 Vliegcrash Bijlmermeer (oktober 1998 - februari 1999)

Zes jaar nadat een El Al vliegtuig in de Bijlmermeer neerstortte, werd een parlementaire enquête ingesteld (oktober 1998) om de toedracht en de nasleep te onderzoeken. Tot dat moment waren er al verschillende onderzoeken geweest. Desondanks bleven veel vragen onbeantwoord. Vragen over bijvoorbeeld de lading van het vliegtuig en de gezondheidsklachten van bewoners van de Bijlmermeer. “Ook waren er aanhoudende geruchten en wilde verhalen over giftige stoffen zoals uranium dat aan boord van het

¹⁶ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nr.1

¹⁷ Kamerstukken II, 1992-1993, 22730, nrs.7-8, p.411-422

¹⁸ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.11

¹⁹ Kamerstukken II, 1994-1995, 23593, nr.9

²⁰ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.412 e.v.

vrachtvliegtuig zou zijn geweest. Verder deed een hardnekkig gerucht over mannen in witte pakken, die vlak na het ongeluk op de rampplek waren gezien, de ronde.”²¹

In 1999 kwam de commissie met haar conclusies. De overheid had serieuzer om moeten gaan met de klachten van de omwonenden en ambtenaren hadden cruciale informatie niet altijd aan hun minister gemeld. Volgens de commissie was de Tweede Kamer diverse keren “onduidelijk, onvolledig, ontijdig of onjuist geïnformeerd.”²² Uit de enquête bleek dat overheidsinstanties niet altijd hadden gedaan wat er van hen mocht worden verwacht. Zo had de Rijksrecherche het onderzoek naar de mannen in de witte pakken onzorgvuldig uitgevoerd en had de Inspectie voor de Gezondheidszorg “met onvoldoende gevoel voor maatschappelijke en medische verantwoordelijkheid haar taak uitgeoefend.”²³

4.8 Bouwnijverheid (februari 2002 - juni 2003)

Eind 2001 circuleerden er berichten in de media dat bouwbedrijven onderling illegale prijsafspraken zouden hebben gemaakt. Bouwondernemingen zouden facturen, opdrachtbonnen en financiële overzichten hebben vervalst en onderlinge prijsafspraken hebben gemaakt. Het tv-programma Zembra beschikte over een schaduwboekhouding.²⁴ In februari 2002 werd besloten om de parlementaire enquête Bouwnijverheid (beter bekend als de Bouwfraude-enquête) in te stellen naar de aard en de omvang van de fraude in de bouw. De enquêtecommissie moest ook beoordelen of het ministerie van Justitie in staat was om tegen deze fraude op te treden.²⁵

Eind 2002 kwam de commissie met haar rapport naar buiten. Er bleek sprake van een omvangrijke fraude in de bouwsector. Duidelijk werd dat het systeem van onderlinge prijsafspraken bij veel mensen in en rond de sector bekend was. Desondanks kon het systeem jarenlang in stand blijven.²⁶ Minister Korthals trad af naar aanleiding van het verwijt dat hij de Kamer onjuist had geïnformeerd.

21 *Parlement.com*, Parlementaire enquête vliegramp Bijlmermeer (1998-1999), <http://www.parlement.com/9291000/modules/g8pdjdmj> (18 maart 2006)

22 Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.402

23 Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.402

24 Zie uitzending Zembra, *Sjoemelen met miljoenen*, 9 november 2001 (<http://redir.vara.nl/tv/zembra/20011109/zembra.html>, 23 september 2006)

25 Kamerstukken II, 2001-2002, 28093, nr.11, p.1

26 Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nr.6, p.11

4.9 Srebrenica (juni 2002 - juni 2003)

In april 2002 verscheen het NIOD-rapport over de rol van de Nederlandse soldaten bij de val van de Bosnische enclave Srebrenica. Enkele dagen later diende het kabinet Kok II zijn ontslag in. Aan het eind van de maand besloot de Tweede Kamer tot een parlementaire enquête. Het doel van het onderzoek was de Kamer in staat te stellen een definitief oordeel te vellen over het optreden van de Kamer, de Nederlandse regering en de ambtelijk/militair verantwoordelijken in de aanloop naar, tijdens, en na afloop van de gebeurtenissen in Srebrenica.²⁷

De enquêtecommissie uit in haar rapport kritiek op het besluit om militairen uit te zenden naar Srebrenica en op het ontbreken van een goede voorbereiding op een eventuele aanval. “De commissie betreurt het dat een integrale afweging van het besluit om Dutchbat uit te zenden niet heeft plaatsgevonden, noch in het kabinet, noch in de Tweede Kamer.”²⁸ De Verenigde Naties krijgt ook kritiek van de commissie. De commissie kiest er voor geen inhoudelijk aanbevelingen te doen in het rapport.²⁹

²⁷ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.9

²⁸ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.428

²⁹ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.413

Hoofdstuk 5 – De aanleiding, instelling en het verloop van de acht enquêtes

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aanleiding, instelling en het verloop beschreven van de parlementaire enquêtes die centraal staan in deze scriptie. Eerste beschrijf ik hoe het proces rond de aanleiding, instelling en het verloop van een parlementaire enquête in algemene zin in zijn werk gaat.

Bij parlementaire enquêtes neemt de Tweede Kamer na voorbereidend werk van een tijdelijke commissie het besluit om een parlementaire enquête in te stellen. De Kamer neemt een dergelijk besluit omdat een Kamermeerderheid van mening is dat de voorbereidingen helder maakten dat er onduidelijkheden zijn die door de Kamer onderzocht moeten worden. Bij de instelling van de enquêtecommissie krijgt de commissie een onderzoeksopdracht mee van de Kamer. In de opdracht kan gevraagd worden om onderzoek te doen naar feiten zonder dat daarbij om een oordeel van de enquêtecommissie gevraagd wordt. Het kan ook zijn dat de commissie gevraagd wordt onderzoek te doen naar een gebeurtenis én ook gevraagd wordt om haar oordeel te geven daarover.

Parlementaire enquêtecommissies worden samengesteld uit leden van de Tweede Kamer. Uit hun midden kiezen ze een voorzitter en een (of meerdere) vice-voorzitter(s). De enquêtecommissies hebben de beschikking over een ondersteunende staf van onderzoekers, griffiers, juridische adviseurs en wetenschappers. Om de ondersteunende staf, de vergoedingen voor de Kamerleden, huisvesting, de verhoren en andere zaken te financieren stelt de Tweede Kamer een budget³⁰ voor de enquête vast dat door de enquêtecommissie aangewend kan worden tijdens haar werkzaamheden.

Voor de enquêtecommissies zijn (openbare) verhoren een belangrijke bron van informatie. Zo horen de commissies veelal (voormalige) bewindslieden maar ook (top-)ambtenaren, wetenschappers of direct betrokkenen. Na afloop van haar gehele onderzoek schrijft de commissie een eindrapport.

Nadat de enquêtecommissie haar rapport heeft gepresenteerd, debatteert de Kamer met de commissie. Enige tijd later vindt telkens een debat tussen de Kamer en de regering plaats

³⁰ Bij de parlementaire enquêtes die plaatsvonden voor de invoering van de euro worden de guldenbedragen omgerekend naar euro's door het bedrag te delen door €2.20371. Deze wisselkoers is vastgelegd door de Europese ministers van Financiën. Zie: http://www.minfin.nl/nl/actueel/nieuwsberichten.1998/12/waarde_euro_vastgesteldx_1_euro_x_2x20371_gulden.html (7 augustus 2006)

over het eindrapport van de enquêtecommissie. De rapporten en de tijdens de debatten ingediende moties staan centraal in het volgende hoofdstuk.

5.2 Rijn-Schelde-Verolme

Aanleiding

Bij de RSV-enquête is het faillissement van het scheepsbouwbedrijf Rijn-Schelde-Verolme (RSV) de aanleiding voor een enquête. In de jaren '60 waren mede onder druk van de overheid verschillende bedrijven gefuseerd tot één concern. Jaren lang had de regering met toestemming van de Tweede Kamer ruim 900 miljoen euro financiële steun verleend aan het concern. Uiteindelijk ging het bedrijf in 1983 toch failliet.

Besluit tot instelling

Het besluit over het instellen van de enquête werd door een bijna voltallige Kamer genomen. Alleen één lid van de CD stemde tegen de instelling. De overige leden van de Tweede Kamer stemden voor de instelling.³¹

Opdracht

De opdracht bij de RSV-enquête was samengesteld uit vijf deelopdrachten.³² De belangrijkste hiervan was dat de Kamer wil dat de commissie een onderzoek gaat doen "... naar het door opeenvolgende kabinetten gevoerde beleid ten aanzien van het RSV-concern, maar in het bijzonder naar de besteding van daarmee gemoeide overheidsmiddelen en naar de op die besteding uitgeoefende controle...".³³ De bedoeling was een evaluatie uit te voeren van het gevoerde beleid en niet van specifieke bewindslieden. In de lijst van mogelijk te horen getuigen -die onderdeel van de opdracht is- werden echter wel de ministers en staatssecretarissen behorend tot verschillende kabinetten betrokken bij het RSV-concern opgenomen. Volgens de opdracht moest de commissie zelf bepalen wat wel en niet relevant was voor het onderzoek. De commissie had hierdoor ruimte om bepaalde zaken weg te laten en andere te onderzoeken.

³¹ Handelingen II, 1982-1983, 65-3332

³² Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.9-10

³³ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.9

Samenstelling

CDA'er Van Dijk was de voorzitter van de RSV-enquête. De vice-voorzitters waren Van Dam (PvdA) en Joekes (VVD). In totaal had de commissie negen leden. De negen leden kwam uit zes partijen: CDA (2), PvdA (2), VVD (2), D66, CPN en SGP.³⁴

Budget en ondersteunende staf

De RSV-enquête had 1,28 miljoen euro³⁵ tot haar beschikking gekregen waar zij onder andere vijftien³⁶ ondersteunende stafleden mee financierde.

Verhoren

Bij de RSV-enquête waren vijf bewindslieden onder de 97 personen die in het openbaar gehoord werden. Dit waren premier Lubbers (CDA), minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer Winsemius (VVD), minister van Defensie Van Eekelen (VVD), minister van Economische Zaken en vice-premier van Aardenne (VVD) en staatssecretaris van Defensie Van Houwelingen (CDA).³⁷ Andere getuigen waren bijvoorbeeld ambtenaren van Economische Zaken en directieleden van RSV.

Duur

De enquêtecommissie die de RSV-problematiek onderzocht had 627 dagen nodig. Zij overschreed hiermee de door de Tweede Kamer gestelde deadline met 261 dagen.³⁸ Van de acht onderzochte enquêtes nam deze enquête de meeste tijd in beslag.

5.3 Bouwsubsidies

Aanleiding

Bij de bouwsubsidies-enquête waren het berichten in de media die de volksvertegenwoordigers aanzetten tot het uiteindelijke besluit om een parlementaire enquête in te stellen. Er verschenen berichten in de Volkskrant over woningbouwprojecten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds waar het Rijk te veel voor zou hebben betaald (de Volkskrant, 19 augustus 1986). Vervolgens verschenen berichten in de media dat beleggers

³⁴ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.16, p.III

³⁵ Kamerstukken II, 1982-1983, 17817, nr.6, p.2

³⁶ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.16, p.IV

³⁷ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.21

³⁸ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.15, p.1

onjuist opgave hadden gedaan van stichtingskosten.³⁹ Het misbruik van enkele subsidieregelingen en de openbaarmaking door de media waren voor de Kamer redenen over te gaan tot een parlementaire enquête.⁴⁰

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor de parlementaire enquête voor deze enquête werd uitgevoerd door een tijdelijke commissie die ingesteld was door de Tweede Kamer en nam twintig dagen in beslag.⁴¹

Besluit tot instelling

Het besluit tot het instellen van de enquête over de bouwsubsidies is unaniem door de Tweede Kamer genomen.⁴²

Opdracht

In eerste instantie gaf de Kamer de enquêtecommissie een ruim geformuleerde opdracht “...maar sloot zich in meerderheid aan bij de aanbevelingen het eigenlijke terrein van het onderzoek te beperken.”⁴³ Deze aanbevelingen waren gedaan door een voorbereidende tijdelijke Kamercommissie. Uiteindelijk heeft de commissie zich beperkt tot drie subsidieregelingen.⁴⁴ De commissie moest de totstandkoming, de wijzigingen, de toepassing en de controle erop onderzoeken. De commissie sluit zich aan bij deze feitelijke opdracht met de opmerking: “De commissie heeft zich gericht op de politieke en beleidsmatige aspecten van de subsidiëring van premiehuurwoningen. Zij heeft zich *voor alles* ten doel gesteld alle in dit verband van belang zijnde feiten en achtergronden zo volledig en nauwkeurig mogelijk te onderzoeken.”⁴⁵ (cursief MR)

In de opdracht staan geen verwijzingen naar een bewindspersoon of ministerie. Er komen zelfs geen verwijzingen in voor naar de overheid of vergelijkbare begrippen. Er wordt alleen verwezen naar de drie subsidieregelingen. Omdat de totstandkoming, de wijzigingen,

³⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.7

⁴⁰ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.7

⁴¹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p11

⁴² Handelingen II, 1986-1987, 28-1550

⁴³ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p11

⁴⁴ Namelijk 1) de Beschikking Geldelijke Steun Particuliere Huurwoningen 1968; 2) de Beschikking Geldelijke steun Huurwoningen 1975 en 3) de in 1980 afgekondigde bijzondere regeling voor de omzetting van koopwoningen in premiehuurwoningen

⁴⁵ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p11

de toepassing en de controle hiervan onderzocht moest worden, is het dus overheidsbeleid dat uiteindelijk onderwerp van onderzoek is.

Samenstelling

Namens de PvdA was De Vries voorzitter van de parlementaire enquêtecommissie Bouwsubsidies. De enquêtecommissie had twee vicevoorzitters. Dit waren Weijers namens het CDA en Van Rey namens de VVD. De enquêtecommissie kende in totaal vier deelnemende partijen. Naast de hiervoor genoemde partijen maakte D66 deel uit van de commissie. Elk partij was vertegenwoordigd met twee leden.⁴⁶

Budget en ondersteunende staf

De parlementaire enquête Bouwsubsidies kreeg van de Tweede Kamer een budget van 2,22 miljoen euro tot haar beschikking.⁴⁷ Dit is het grootste budget van de door mij onderzochte enquêtes. Hoeveel stafleden bij deze enquête betrokken waren is niet gedocumenteerd.

Verhoren

De bouwsubsidie-enquêtecommissie hield 93 verhoren. Van die 93 verhoren was minister Nijpels (Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, VVD) de enige bewindspersoon. Naast Nijpels werden ook leden van de Algemene Rekenkamer en ambtenaren van VROM gehoord.⁴⁸

Duur

De parlementaire enquête Bouwsubsidies had 468 dagen nodig had om haar eindrapport te presenteren.⁴⁹ Zij overschreed hiermee de door de Tweede Kamer gestelde deadline met 67 dagen.⁵⁰

⁴⁶ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p11-16

⁴⁷ Kamerstukken II, 1986-1987, 19623, nr.21, p.2

⁴⁸ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p15

⁴⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.29, p.1

⁵⁰ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.20, p.1

5.4 Paspoortproject

Aanleiding

Bij de parlementaire enquête Paspoortproject was het mislukken van het ontwikkelen van een fraudebestendig paspoort de aanleiding. De Nederlandse staat had een contract gesloten met een samenwerkingsverband van Kodak, Elba (een Schiedamse drukkerij) en Philips om tot dit paspoort te komen. Dit samenwerkingsverband (genaamd: KEP) bleek hier in april 1988 niet toe in staat.

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voorafgaande aan de parlementaire enquête Paspoortproject werd uitgevoerd door een tijdelijke commissie ingesteld door de Tweede Kamer en duurde een kleine drie weken.⁵¹

Tot aan het moment dat het vooronderzoek door de tijdelijke commissie begon had de Kamer gebruikt gemaakt van een ander onderzoeksinstrument dat haar tot beschikking staat om de gang van zaken rond het nieuwe paspoort te onderzoeken. De Kamer had in eerste instantie een *parlementair onderzoek* ingesteld.⁵² Met dit parlementaire instrument kan de Kamer onderzoeken uitvoeren maar het kent minder vergaande bevoegdheden in vergelijking met een parlementaire enquête. “Het verschil tussen een ‘gewoon’ onderzoek en een parlementaire enquête is dat een parlementaire enquêtecommissie wél en een onderzoekscommissie geen getuigen onder ede mag ondervragen. Overigens kan een onderzoekscommissie tot de conclusie komen dat een parlementaire enquête gewenst is.”⁵³ Dat laatste gebeurde bij het onderzoek naar het nieuwe paspoort.

Besluit tot instelling

Het besluit tot instelling is door een bijna voltallige Kamer genomen. Enkel de SGP (3 zetels) en de GPV (1 zetel) stemden tegen de instelling van de enquête.⁵⁴

Opdracht

Bij het paspoortproject is belangrijk om hier te vermelden dat dit in eerste instantie een parlementair onderzoek was. Toen na enkele weken bleek dat enkele ondervraagden

⁵¹ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7

⁵² Handelingen II, 1987-1988, 76-3931

⁵³ *TweedeKamer.nl*, Onderzoek- en enquêterecht,

http://www.tweedekamer.nl/hoe_werkt_het/de_nederlandse_democratie/taken_en_rechten/onderzoekrecht.jsp (7 oktober 2006)

⁵⁴ Handelingen II, 1987-1988, 88-4772

weigerden mee te werken, besloot de Tweede Kamer het onderzoek voort te zetten als parlementaire enquête.

De opdracht kende hoofdzakelijk feitelijke onderdelen.⁵⁵ Goede voorbeelden hiervan waren de te onderzoeken totstandkoming van de kostprijscalculatie van het paspoort en de ondernemingsstructuur van KEP. Dit zijn onderwerpen die feitelijk onderzocht konden worden waarbij niet om een oordeel gevraagd werd.

De opdracht gaf een opsomming van een aantal (elf) onderwerpen waar de enquêtecommissie onderzoek naar moest doen. Bij een viertal van die onderwerpen werd specifiek verwezen naar het ministerie van Buitenlandse Zaken en/of van Binnenlandse Zaken. Bij alle vier de onderwerpen werd gevraagd onderzoek te doen naar de verhouding tussen (een van) de twee ministeries en een (aantal) andere betrokken organisatie(s). Bij een vijfde onderwerp werd gevraagd om onderzoek te doen naar het (inter-)departementale overleg en de besluitvorming. Er werd dus specifiek verwezen naar een tweetal ministeries, hun besluitvorming en de verhoudingen met elkaar en andere organisaties.

Samenstelling

De voorzitter van de enquêtecommissie was Hermans (VVD) terwijl er geen vice-voorzitter aangesteld was. De commissie telde vier leden. Alle andere door mij onderzochte parlementaire enquêtecommissies kenden meer leden. Naast een lid van de VVD maakten Kamerleden van CDA, PvdA, en D66 deel uit van de commissie.⁵⁶

Budget en ondersteunende staf

De parlementaire enquête had een budget van iets minder dan €100.000 euro.⁵⁷ Het budget van deze enquête was veruit het kleinste van alle door mij onderzochte enquêtes. Dit is te verklaren uit het feit dat deze enquête in eerste instantie een parlementair onderzoek was in plaats van een parlementaire enquête. Hierdoor duurde de enquête relatief korter en werden veel uitgaven gedaan in het kader van het voorgaande parlementaire onderzoek. De commissie had de beschikking over zeventien ondersteunende stafleden.

⁵⁵ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p 12 -13

⁵⁶ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.22 -23

⁵⁷ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.5, p.2

Verhoren

Bij de paspoortenquête zijn 32 personen gehoord. Onder die 32 waren vijf bewindslieden. De enquêtecommissie heeft premier Lubbers (CDA), de minister van Buitenlandse Zaken Van den Broek (CDA), de minister van Defensie Van Eekelen (VVD), de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken De Graaff-Nauta (VVD) en haar ambtsgenoot op Buitenlandse Zaken Van der Linden (CDA) gehoord.⁵⁸ Andere personen die gehoord werden waren bijvoorbeeld medewerkers van het samenwerkingsverband KEP.

Duur

Het totale onderzoek van de parlementaire enquête Paspoortproject nam 79 dagen in beslag. Inclusief het voorafgaande parlementaire onderzoek duurde het onderzoek 110 dagen. Dit was veertien dagen meer dan de door de Kamer gesteld periode.⁵⁹

5.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen

Aanleiding

Bij de parlementaire enquête Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen stond het toezicht door de Sociale Verzekeringsraad (SVr) op uitvoering van sociale wetten zoals de werkloosheidswet, ziektewet, algemene arbeidsongeschiktheidswet en de wet op de arbeidsongeschiktheid centraal. Volgens een rapport van de Algemene Rekenkamer was het toezicht niet zoals de wetgever had bedoeld. Naar aanleiding van dit rapport wilde de Tweede Kamer meer inzicht krijgen in het functioneren van de SVr en de bij de uitvoering van de sociale wetten betrokken organen. Daarom stelde de Kamer een parlementaire enquête in.

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor deze parlementaire enquête werd gedaan door de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid & de vaste Commissie voor de Rijksuitgaven en niet door een tijdelijk ingestelde commissie. Dit vooronderzoek nam drie maanden in beslag.⁶⁰

⁵⁸ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.20

⁵⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.9-18

⁶⁰ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nr.7-8, p.9-10

Besluit tot instelling

Het besluit tot instelling is door de Tweede Kamer unaniem genomen.⁶¹

Opdracht

De opdracht van de enquête naar de uitvoeringsorganen van de sociale verzekeringen was specifiek geformuleerd.⁶² De commissie moest de uitvoeringsorganen onderzoeken die betrokken zijn bij de uitvoering van voornamelijk “de Werkeloosheidswet, Ziektewet, Algemene Arbeidsongeschiktheidswet en de Wet op de Arbeidsongeschiktheid en voor zover aan deze wetten gerelateerd de Toeslagenwet.”⁶³ Er werd in de opdracht niet specifiek om een oordeel van de commissie gevraagd.

In de tekst van de daadwerkelijke opdracht werd niet verwezen naar de overheid, de regering of naar ministeries of ministers. Er werd alleen verwezen naar de hierboven vermelde sociale verzekeringen. In de lijst met mogelijk te horen getuigen werd wel geopperd dat “de minister en staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en hun ambtsvoorgangers”⁶⁴ gehoord zouden kunnen worden. In de opdracht werd ook geopperd om leden en oud-leden van de Staten-Generaal te horen. De lijst met mogelijk te horen getuigen was onderdeel van de opdracht.

Samenstelling

De voorzitter van de parlementaire enquêtecommissie Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen was Buurmeijer (PvdA). De vice-voorzitters was de heren van der Burg en Van Hoof van respectievelijk het CDA en de VVD. De gehele commissie bestond uit negen Kamerleden. Het CDA, de PvdA en de VVD waren gedrieën door twee Kamerleden vertegenwoordigd. SGP, GroenLinks en D66 hadden alle drie één vertegenwoordiger in de enquêtecommissie zitten.⁶⁵

⁶¹ Handelingen II, 1991-1992, 98-6184

⁶² Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nr. 1

⁶³ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nr. 1, p. 1

⁶⁴ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nr. 1, p. 1

⁶⁵ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nrs. 7-8, p. 11

Budget en ondersteunende staf

De parlementaire enquête sociale verzekeringen had van de Tweede Kamer €1,56 miljoen euro tot haar beschikking gekregen. De enquête had negentien ondersteunende medewerkers.⁶⁶

Verhoren

Bij deze enquête werden 49 personen gehoord door de commissie. Drie van die personen waren bewindslieden. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Ter Veld, de minister van Binnenlandse Zaken Dales en de minister van Financiën en vice-premier Kok. Alle drie zijn ze lid van de PvdA.⁶⁷ Onder de overige personen die gehoord werden waren onder andere een lid van SER en (oud-) ambtenaren van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Duur

De enquêtecommissie had een jaar (369 dagen) nodig om tot haar eindrapport te komen.⁶⁸ Hiermee was de deadline zoals gesteld door de Kamer met vier dagen overschreden.⁶⁹

5.6 Opsporingsmethoden

Aanleiding

De aanleiding voor het instellen van de enquête Opsporingsmethoden was de plotselinge opheffing van het Interregionaal researcheteam Noord-Holland/Utrecht(IRT). Dit team was opgericht om de zware misdaad in Nederland te bestrijden maar werd eind 1993 opgeheven. Er was een conflict gerezen tussen het IRT en de Amsterdamse leiding van de politie. Het conflict draaide om de gebruikte verregaande opsporingsmethoden van het IRT. Naar aanleiding van de opheffing wilde de Kamer duidelijkheid krijgen over de opsporingsmethoden die in Nederland gebruikt worden en de controle erop. Deze wens was voor de Kamer de aanleiding om een parlementaire enquête in te stellen.⁷⁰

⁶⁶ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nrs.7-8, p.17-19

⁶⁷ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nrs.7-8, p.24

⁶⁸ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nrs.7-8, p.9-10

⁶⁹ Kamerstukken II, 1991-1992, 22730, nrs.7-8, p.1

⁷⁰ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.11

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor deze enquête is gedaan door een tijdelijke Kamercommissie. Deze commissie nam daar twintig weken de tijd voor.⁷¹

Besluit tot instelling

Bij deze parlementaire enquête waren het de VVD (31), CD (3), SGP (2) en Unie55+ (1) die met totaal 37 zetels tegen de instelling stemden.⁷² De VVD maakt op dat moment deel uit van het kabinet en stemt als enige regeringspartij tegen de enquête. Opmerkelijk hierbij is dat de minister van Binnenlandse Zaken in dat kabinet dezelfde persoon is als het (toen nog) VVD-kamerlid dat enkele weken daarvoor de aangenomen motie indiende om een parlementair onderzoek te laten doen naar de opsporingsmethoden, namelijk Dijkstal.⁷³

Opdracht

De opdracht die de Tweede Kamer de enquêtecommissie gaf is hoofdzakelijk feitelijk van aard.⁷⁴ Er werden onderzoeksonderwerpen aangegeven die feitelijk onderzocht moesten worden zonder dat er om een oordeel wordt gevraagd. Er werd wel gevraagd een evaluatie uit te voeren naar de ernst van de zware georganiseerde criminaliteit, de effectiviteit van de opsporingsmethoden en het functioneren van de opsporing. In de opdracht werd geen minister of ministerie specifiek tot onderwerp van het onderzoek gemaakt. Datzelfde gold voor de regering of de overheid.

Samenstelling

De voorzitter van de enquêtecommissie was Van Traa (PvdA) terwijl D66'er De Graaf vicevoorzitter was. In totaal kende de commissie zeven leden. Naast de twee eerder genoemde partijen waren dat VVD, CDA, GroenLinks, AOV en RPF.⁷⁵

Budget en ondersteunende staf

De parlementaire enquête Opsporingsmethoden had een budget van €2,09 miljoen en zesentwintig stafmedewerkers.⁷⁶

⁷¹ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.11

⁷² Handelingen II, 1994-1995, 25-1528s

⁷³ Kamerstukken II, 1994-1995, 23593, nr. 9

⁷⁴ Kamerstukken II, 1994-1995, 23593, nr. 9

⁷⁵ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.11

⁷⁶ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.16-17

Verhoren

De parlementaire enquêtecommissie Opsporingsmethoden heeft 89 openbare verhoren gehouden.⁷⁷ Drie daarvan werden gehouden met bewindslieden, te weten Sorgdrager (minister van Justitie, D66), Dijkstal (minister van Binnenlandse Zaken, VVD) en de staatssecretaris van Justitie Schmitz (PvdA). De enquêtecommissie hoorde ook verschillende politiemedewerkers, Officieren van Justitie, en hoogleraren criminologie en politierecht.

Duur

De parlementaire enquête opsporingsmethoden had 436 dagen nodig om haar bevindingen te presenteren.⁷⁸ Dit was bijna twee maanden later (57 dagen) dan de beoogde deadline.⁷⁹

5.7 Vliegcrash Bijlmermeer

Aanleiding

In 1998 werd de parlementaire enquête Vliegcrash Bijlmermeer ingesteld. De Bijlmercrash vond plaats in 1992 en sinds dat moment waren al verschillende onderzoeken uitgevoerd naar zaken die betrekken hadden op het ongeluk. Toch waren er nog veel onbeantwoorde vragen over onder andere de toedracht van de crash, de lading van het vliegtuig en het overheidsoptreden na de crash. Deze onbeantwoorde vragen en onduidelijkheden waren voor de Kamer zes jaar na dato voldoende redenen om een parlementaire enquête in te stellen.⁸⁰

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor deze enquête is gedaan door een tijdelijke Kamercommissie. Deze commissie had daar vierentwintig weken voor nodig.⁸¹

Besluit tot instelling

Het besluit tot instelling wordt door de voltallige Kamer genomen. Dit gebeurde op voorstel van de voorzitter en zonder daadwerkelijke stemming.⁸²

⁷⁷ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.478-482

⁷⁸ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.1

⁷⁹ Kamerstukken II, 1994-1995, 23593, nr. 9

⁸⁰ *Parlement.com* Parlementaire enquête vliegcrash Bijlmermeer (1998-1999) (<http://www.parlement.com/9291000/modules/g8pdjdmj>, 4 november 2006)

⁸¹ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9

⁸² Handelingen II, 1998-1999, 14-790

Opdracht

De opdracht die de parlementaire enquêtecommissie vliegcrash Bijlmermeer mee kreeg is vergelijkbaar met die van de opsporingsmethoden-enquête. De opdracht was hoofdzakelijk feitelijk van aard. Zo moest de toedracht van de ramp en de lading onderzocht worden. Ook moest het “optreden en de rol van de diverse instanties en overheidinstellingen na de ramp en bij verdere afwikkeling ervan”⁸³ onderzocht worden. In de opdracht werd niet verwezen naar de regering of specifieke ministers of ministeries. Wel werd verwezen naar “overheidinstellingen”.⁸⁴

Samenstelling

Voorzitter van de enquêtecommissie was Meijer (CDA) en het PvdA-kamerlid Oudkerk was vice-voorzitter. De commissie telde in totaal vijf leden. Naast leden van het CDA en de PvdA waren de commissieleden Kamerleden namens VVD, D66, en GroenLinks.⁸⁵

Budget en ondersteunende staf

De enquêtecommissie had een budget €0,64 miljoen euro toegewezen gekregen. Dit werd onder andere ingezet om de ondersteunende staf van zeventien personen te betalen.⁸⁶

Verhoren

De enquêtecommissie die de Bijlmercrash onderzocht, nam 90 openbare verhoren af. Vijf daarvan betroffen bewindslieden. Dit waren D66-ministers Borst (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) en Sorgdrager (Justitie), VVD-minister Jorritsma-Lebbink (Economische Zaken), PvdA-minister Netelenbos (Verkeer en Waterstaat) en de premier Kok (PvdA). Andere personen die gehoord zijn waren onder andere ooggetuigen van de ramp en medewerkers van El Al en Schiphol.

Duur

De enquêtecommissie die de Bijlmercrash onderzocht had 190 dagen nodig.⁸⁷ Dit was 67 dagen langer dan de gestelde deadline.⁸⁸

⁸³ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.19

⁸⁴ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.19

⁸⁵ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.19

⁸⁶ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.411-413

⁸⁷ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs. 8-9, p.1

⁸⁸ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nr.1, p.2

5.8 Bouwnijverheid

Aanleiding

Eind 2001 maakte een uitzending van het tv-programma Zembla duidelijk dat er sprake was van illegale prijsafspraken in de bouwsector.⁸⁹ Een groot aantal bouwbedrijven zou facturen, opdrachtbonnen en financiële overzichten hebben vervalst om zo meer geld te kunnen ontvangen. In de uitzending wordt een schaduwboekhouding getoond die dit verhaal ondersteunt.

In het navolgende debat kwamen onder andere de malversaties rond de bouw van de Schipholtunnel uitgebreid ter sprake. Een deal tussen bouwbedrijven en het Openbaar Ministerie om in dit geval niet tot vervolging over te gaan kwam ook aan de orde. De te hoge kosten, de schaduwboekhouding en de deal die het Openbaar Ministerie sloot waren voor de Tweede Kamer voldoende om te onderzoeken of een parlementaire enquête Bouwnijverheid nodig was.⁹⁰

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor deze enquête is gedaan door een tijdelijke Kamercommissie. Deze commissie had daar twee weken voor nodig.⁹¹

Besluit tot instelling

Het besluit tot instelling is door een voltallige Kamer genomen.⁹²

Opdracht

De opdracht van de parlementaire enquête Bouwnijverheid kende vier subopdrachten.⁹³ Twee van die opdrachten waren feitelijk van aard. Het ging namelijk alleen om het in kaart brengen van de bouwfraude en structuur van de bouwsector voor zo ver van belang bij de fraude. De andere twee subopdrachten vroegen om een beoordeling en een analyse van het handelen van de overheid. In de opdracht werd niet expliciet gevraagd onderzoek te doen naar een minister of ministerie of de regering.

⁸⁹ Zie uitzending Zembla, *Sjoemelen met miljoenen*, 9 november 2001 (<http://redir.vara.nl/tv/zembla/20011109/zembla.html>, 23 september 2006)

⁹⁰ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.15-16

⁹¹ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.16-17

⁹² Handelingen, 2001-2002, 46-3339

⁹³ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p23-24

Samenstelling

Namens GroenLinks was Marijke Vos voorzitter van de parlementaire enquêtecommissie Bouwnijverheid. De commissie had als vice-voorzitters Rehwinkel (PvdA) en Otto Vos (VVD). Beiden kwam na de verkiezingen van 15 mei 2002 niet meer terug in de Kamer. Hierdoor werd Ten Hoopen (CDA) de (enige) nieuwe vice-voorzitter. De enquêtecommissie kende zeven leden. Kamerleden van de PvdA, de VVD, het CDA, GroenLinks, de SPG en de SGP maakten deel uit van de enquêtecommissie tot de verkiezingen van 15 mei 2002 aangevuld met een lid van D66. Na de verkiezingen werd het Kamerlid van D66 vervangen door een Kamerlid van de LPF.⁹⁴

Budget en ondersteunende staf

De parlementaire enquête Bouwnijverheid had een budget van 2,21 miljoen euro.⁹⁵ Zij had de beschikking over 41 betrokken stafleden.⁹⁶

Verhoren

De enquêtecommissie die de bouwfraude onderzocht, heeft 65 personen in het openbaar verhoord. De bewindslieden die gehoord zijn door de commissie waren de VVD-ministers Jorritsma-Lebbink (Verkeer en Waterstaat) en Korthals (Justitie) en de VVD-staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer Remkes.⁹⁷ Andere getuigen waren bijvoorbeeld bestuurders en medewerkers van bouwbedrijven en (oud-) ambtenaren van Verkeer en Waterstaat.

Duur

Er zaten 310 dagen tussen het moment dat de parlementaire enquêtecommissie Bouwnijverheid ingesteld werd en het moment dat deze commissie haar eindrapport gereed had. Dit was 87 dagen langer dan de afgesproken deadline.⁹⁸

⁹⁴ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.23

⁹⁵ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.42

⁹⁶ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.25-26

⁹⁷ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.391-395

⁹⁸ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.41-42

5.9 Srebrenica

Aanleiding

Bij de Srebrenica-enquête stond het drama in Srebrenica en de Nederlandse verantwoordelijkheid daarvoor centraal. In de zomer van 1995 viel de Bosnische enclave Srebrenica ondanks de bescherming door Nederlandse VN-soldaten. Direct na de val van de enclave vonden vele duizenden bewoners de dood. In 1996 besloot de regering om het toenmalige Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (nu: NIOD) een onderzoek te laten doen naar de val van de enclave. Na zes jaar verschijnt dit rapport. Naar aanleiding van dit rapport treedt het tweede kabinet Kok af. Vervolgens besloot de Tweede Kamer tot het houden van een parlementaire enquête.

Vooronderzoek

Het vooronderzoek voor deze enquête is gedaan door een tijdelijke Kamercommissie. Deze commissie had daar een week voor nodig.⁹⁹

Besluit tot instelling

Net als bij stemming over de enquête over de opsporingsmethoden stemden alle 38 VVD-kamerleden tegen het voorstel.¹⁰⁰ In dit geval maakt de partij ook deel uit van de regering. Relevant hierbij om te vermelden is dat de minister van Defensie in dat kabinet van VVD-huize is (De Grave). Het kabinet was op dat moment al wel demissionair. Het was enkele weken daarvoor afgetreden naar aanleiding van het NIOD-rapport over Srebrenica.

Opdracht

Bij de parlementaire enquêtecommissie Srebrenica bestond de opdracht uit vier onderdelen. Dit waren vier (redelijk uitgebreid beschreven¹⁰¹) onderdelen die elk slaan op een fase in de gebeurtenissen: de besluitvorming uitzending (tot januari 1994), de pogingen tot internationalisering (1994 tot 1 juli 1995), de val van de enclave (juli 1995) en de nasleep. Doel van de enquête was “...een definitief politiek oordeel te vellen over het optreden van de Kamer, de Nederlandse regering en de ambtelijk/militair verantwoordelijken.”¹⁰² Hierdoor was het onderzoek van de commissie meer een evaluatie van de gebeurtenissen waarover zij een oordeel moest geven dat vervolgens door de Kamer overgenomen had kunnen worden.

⁹⁹ Kamerstukken II, 2001–2002, 28 341, nrs. 1–2

¹⁰⁰ Handelingen II, 2001-2002, 73-4841

¹⁰¹ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.9-11

¹⁰² Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.7

In alle vier de fasen ging het om “de politiek-bestuurlijke besluitvorming”¹⁰³ dan wel het “optreden van de Nederlandse regering”¹⁰⁴. Bij de beschrijving van de tweede fase werd de expliciet naar minister Voorhoeve verwezen. Hij was minister van Defensie tijdens de val van de enclave Srebrenica. In de beschrijving van de vierde fase werd nadrukkelijk (de informatievoorziening binnen) het ministerie van Defensie genoemd. Dus zowel regering als (oud-)minister en ministerie werden specifiek aangesproken.

Samenstelling

Voorzitter van de enquêtecommissie was Bakker (D66) en De Vries (VVD) was vicevoorzitter. De overige vijf leden waren Kamerlid namens PvdA, CDA, LPF, ChristenUnie en SP.¹⁰⁵

Budget en ondersteunende staf

De enquêtecommissie had een budget van €0,98 miljoen¹⁰⁶ tot haar beschikking waarmee zij onder andere een ondersteunende staf van negen personen financierde.¹⁰⁷

Verhoren

Bij de Srebrenica-enquête zijn 41 personen verhoord. Daarvan was De Hoop Scheffer (CDA) - de minister van Buitenlandse Zaken - de enige bewindspersoon.¹⁰⁸ Onder de overige getuigen waren veelal militairen die betrokken waren bij de verschillende Nederlandse militaire missies naar Srebrenica.

Duur

De enquêtecommissie had 236 dagen nodig om tot haar eindrapport te komen. Hiermee werd de deadline zoals gesteld door de Kamer niet overschreden.¹⁰⁹

¹⁰³ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p9

¹⁰⁴ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3

¹⁰⁵ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.8

¹⁰⁶ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.14

¹⁰⁷ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.19

¹⁰⁸ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.17-18

¹⁰⁹ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3, p.15

5.10 Conclusie

Na de afzonderlijke analyse van de enquêtes kan ik de totstandkoming en het verloop van de onderzochte enquêtes vergelijken. Dit doe ik aan de hand van het schema zoals dat volgt uit de operationalisering in hoofdstuk 3. Bij de totstandkoming en het verloop van enquêtes zijn in dat schema de opdracht, het vooronderzoek, het budget, de ondersteunende staf en de beschrijving van de gebeurtenissen belangrijk. Voor de volledigheid hieronder het relevante deel van het bedoelde schema uit hoofdstuk 3.

<i>Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur</i>	<i>Parlementaire Enquête als politiek middel</i>
<p>Totstandkoming:</p> <ul style="list-style-type: none">- Opdracht: feitelijke vraagstelling over de gebeurtenissen- Niet vragen naar handelen minister/ministerie- Uitgebreid vooronderzoek <p>Verloop:</p> <ul style="list-style-type: none">- Kennis en expertise zeer belangrijk:<ul style="list-style-type: none">o groot budget beschikbaaro uitgebreide ondersteunende staf	<p>Totstandkoming:</p> <ul style="list-style-type: none">- Opdracht: onderzoek én oordeel- Specifiek vragen naar handelen minister/ministerie- Geen (uitgebreid) onderzoek <p>Verloop:</p> <ul style="list-style-type: none">- Samenstelling van de commissie op basis van politieke afwegingen<ul style="list-style-type: none">o Relatief klein budgeto Relatief weinig ondersteunende staf

Opdracht

Bij vijf van de acht onderzochte enquêtes staat in de onderzoeksopdracht een feitelijke vraagstelling centraal. Zowel de enquêtes over de bouwsubsidies, paspoortproject, uitvoeringsorganen sociale verzekeringen, opsporingsmethoden en vliegramp Bijlmermeer wordt gevraagd onderzoek te doen naar de gebeurtenissen. Bij de RSV, bouwnijverheid en Srebrenica enquêtes wordt in de opdracht naast een onderzoek ook nadrukkelijk om een oordeel gevraagd. Bij de enquêtes over de RSV, paspoortproject en Srebrenica wordt ook specifiek gevraagd onderzoek te doen naar (het handelen van) een minister of ministerie. Bij de overige enquêteopdrachten wordt niet specifiek gevraagd naar (het handelen van) een minister of ministerie.

Vooronderzoek

Bij de acht onderzochte enquêtes zien we grote verschillen in de duur van de vooronderzoeken. Zo duurden de vooronderzoeken van de enquêtes over de uitvoeringsorganen sociale zekerheid, opsporingsmethoden en de vliegcrash Bijlmermeer veertien tot vierentwintig weken. De vooronderzoeken van de overige vijf enquêtes duurden relatief kort - één tot zeven weken.

Samenstelling: Budget en ondersteunende staf

De budgetten van de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Opsporingsmethoden en Bouwnijverheid waren alle drie meer dan twee miljoen euro. Dit zijn de grootste budgetten van de acht onderzochte enquêtes. De twee laatste genoemde enquêtes hadden respectievelijk een ondersteunende staf van 26 en 41 personen. De ondersteunende staf van de enquête over de bouwsubsidies is niet te achterhalen. Met een budget van ruim anderhalf miljoen euro had de parlementaire enquêtecommissie Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen ook nog een relatief groot budget. Deze commissie had echter een ondersteunende staf van ‘maar’ negentien personen. De enquêtes over de RSV, paspoortproject, vliegcrash Bijlmermeer en Srebrenica hadden nog minder ondersteuning. Hun budgetten waren ook kleiner dan die van de andere enquêtes.

Bovenstaande leidt tot het volgende overzicht:

Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur		Parlementaire Enquête als politiek middel	
INSTELLING EN VERLOOP			
Opdracht: feitelijke vraagstelling over de gebeurtenissen	- Bouwsubsidies - Paspoortproject - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bijlmermeer	Opdracht: onderzoek én oordeel	- RSV - Bouwnijverheid - Srebrenica
Niet vragen naar handelen minister/ministerie	- Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid - Bijlmermeer	Specifiek vragen naar handelen minister/ministerie	- RSV - Paspoortproject - Srebrenica
Uitgebreid vooronderzoek	- Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bijlmermeer	Geen (uitgebreid) onderzoek	- Bouwsubsidies - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica

(vervolg)

groot budget beschikbaar	- Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid	Relatief klein budget	- RSV - Paspoortproject - Bijlmermeer - Srebrenica
uitgebreide ondersteunende staf	- Bouwsubsidies - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid	Relatief weinig ondersteunende staf	- RSV - Paspoortproject - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Bijlmermeer - Srebrenica

Politiek middel of onafhankelijke adviseur?

Hierboven zijn de enquêtes op afzonderlijke onderdelen onderverdeeld. Aan de hand van deze onderverdelingen zal ik de acht parlementaire enquêtes proberen te typeren als politieke middel of juist als onafhankelijke adviseur.

Een aantal enquêtes hebben een groot aantal kenmerken die overeenkomen met die van de parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur. Andere enquêtes hebben weer meer overeenkomsten met de parlementaire enquête als politiek middel. We zien dat de parlementaire enquêtes RSV, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica overwegend kenmerken hebben die we terug zien bij een parlementaire enquête als politiek middel. Een voorbeeld hiervan is een opdracht waarin om een onderzoek en oordeel wordt gevraagd of een relatief klein beschikbaar gesteld budget.

De kenmerken van de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden komen voornamelijk overeen met het beeld van een parlementaire enquête als onafhankelijke adviseur zoals een uitgebreid vooronderzoek en een uitgebreide ondersteunende staf.

De enquête over de vliegcrash in de Bijlmermeer geeft een diffuser beeld. De opdracht en de duur van het vooronderzoek van de parlementaire enquête Vliegcrash Bijlmermeer komen overeen met de kenmerken van een enquête als een onafhankelijke adviseur. Het relatief grote budget, de ondersteunende staf, de beschrijvingen van de gebeurtenissen en de conclusies in het eindrapport komen weer meer overeen met de kenmerken van een enquête als politiek middel.

Bovenstaande analyse van de totstandkoming en het verloop van de parlementaire enquêtes leidt tot de volgende tweedeling:

Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur	Parlementaire Enquête als politiek middel
<ul style="list-style-type: none">- Bouwsubsidies- Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen- Opsporingsmethoden	<ul style="list-style-type: none">- Rijn-Schelde-Verolme- Paspoortproject- Bouwnijverheid- Srebrenica
Parlementaire Enquête Vliegramp Bijlmermeer	

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de uitkomsten van de acht parlementaire enquêtes die ik onderzocht heb centraal. De uitkomsten van een parlementaire enquête zijn het eindrapport en de moties waarover gestemd is tijdens de Kamerdebatten naar aanleiding van de rapporten. Naast de uitkomsten beschrijf ik ook welke politieke slachtoffers zijn gevallen. Eerst schets ik hoe het proces rond de uitkomsten van een parlementaire enquête in algemene zin in haar werk gaat voordat ik de uitkomsten van de parlementaire enquêtes beschrijf.

In het algemeen kan gesteld worden dat in de eindrapporten de gebeurtenissen die ten grondslag liggen aan de enquête worden beschreven. In dezelfde eindrapporten is het laatste hoofdstuk veelal opgebouwd uit de conclusies en de aanbevelingen. Naar aanleiding van het eindrapport worden tijdens een debat tussen de enquêtecommissie en de Kamer en het daarop volgende debat tussen de Kamer en de regering moties ingediend door de Kamer. Vervolgens wordt er over de moties gestemd.

6.2 Rijn-Schelde-Verolme

Eindrapport

Het eindrapport van de RSV-enquêtecommissie was een chronologische reconstructie van de gebeurtenissen die hebben geleid tot het faillissement van het RSV-concern en telt ruim 500 pagina's.¹¹⁰ Aansluitend op de reconstructie ruimde de enquêtecommissie in haar rapport iets meer dan twintig pagina's in voor haar conclusies.

Conclusies en aanbevelingen

De enquêtecommissie verwees in haar conclusies verschillende keren naar de minister van Economische Zaken. Zo was de commissie van mening dat de ministers van Economische Zaken vanaf 1978 onvoldoende ingrepen om de “onaanvaardbare verhouding tussen overheid en RSV recht te trekken.”¹¹¹ Daarnaast schreef de commissie dat bepaalde informatie die Minister van Aardenne de Kamer in april 1980 verstrekke ronduit “misleidend, en daarom onaanvaardbaar, was.”¹¹²

¹¹⁰ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17

¹¹¹ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.461

¹¹² Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p.458.

Overigens wijdde de commissie ook verschillende woorden aan de rol van een andere politieke actor: de Tweede Kamer. Zo scheef de commissie in haar rapport “[d]e Tweede Kamer wist van de (voor een ieder zichtbare) kloof tussen illusie en realiteit, tussen doelstelling en verwezenlijking, maar steunde in meerderheid het gevoerde beleid. Zij draagt dan ook mede verantwoordelijkheid voor dat beleid en de uitkomsten ervan.”¹¹³ De commissie deed geen expliciete aanbevelingen. Zij somde alleen een aantal onderwerpen op die zij zo belangrijk achtte dat de Kamer daar nader naar moest kijken.

Ingediende moties tijdens debatten

Tijdens het debat tussen de commissie en de Kamer werden bij deze enquête twee moties ingediend. Als eerste werd een motie ingediend waarin de Kamer gevraagd werd aan te geven dat de enquêtecommissie goed werk heeft verricht en zij zich aansluit bij de bevindingen van de commissie.¹¹⁴ Deze motie werd met algemene stemmen aangenomen. Ten tweede werd de Kamer via een motie gevraagd een oordeel uit te spreken over de minderheidsstandpunten van het commissielid Korthals zoals opgenomen in het eindrapport.¹¹⁵ Volgens de motie werden de standpunten niet gerechtvaardigd door de bevindingen van de enquêtecommissie. De Kamer nam deze motie aan. Alleen het lid Janmaat (CD) en de VVD-fractie (met uitzondering van het andere enquêtecommissielid namens de VVD: Joekes) stemden tegen.

Tijdens het debat tussen de Kamer en de regering over het enquêterapport werden veertien moties ingediend. Elf van deze hadden betrekking op inhoudelijke onderwerpen. Hiervan werden vier aangenomen. Een procedurele motie die ingediend was ging over een gewenste verandering van de Grondwet van de bepalingen rond het recht van enquête.¹¹⁶ Deze motie werd aangenomen. De twee politieke moties die ingediend werden hadden beiden als strekking dat de Kamer haar afkeuring uitspreekt dat zij verkeerd geïnformeerd was over de RSV.¹¹⁷ Beide moties haalden het niet omdat de regeringspartijen CDA en VVD, de kleine christelijke partijen en Janmaat (CD) tegen de moties stemden. Opmerkelijk is dat bij een van de twee moties een lid van de CDA-fractie wel voor de motie stemde.¹¹⁸

Politieke slachtoffers

De RSV-enquête kende geen politieke slachtoffers.

¹¹³ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.17, p456.

¹¹⁴ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.40

¹¹⁵ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.31

¹¹⁶ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.62

¹¹⁷ Kamerstukken II, 1984-1985, 17817, nr.35 en 51

¹¹⁸ Handelingen II, 1984-1985, p3904

6.3 Bouwsubsidies

Eindrapport

Het eindrapport van de parlementaire enquête Bouwsubsidies telde 375 pagina's.¹¹⁹ Het was verdeeld in elf hoofdstukken waarvan de helft werd ingenomen door (drie) hoofdstukken over de regelingen die centraal staan in het enquêteonderzoek. De eerste tien hoofdstukken waren overwegend beschrijvend aangezien de commissie bijna geen conclusies trok of oordelen velde in deze hoofdstukken.

Conclusies en aanbevelingen

Zoals hierboven al geschreven werden in het eindrapport van de parlementaire enquêtecommissie Bouwsubsidies bijna geen conclusies getrokken. Het laatste hoofdstuk van het rapport bevatte enkele conclusies van de commissie maar vooral aanbevelingen. De conclusies die werden getrokken hadden geen betrekking op ministers of ministeries. Alleen waar het ging over het achterwege laten van controle en toezicht op de uitvoering van de regelingen, wordt "het departement [*VROM, MR*]"¹²⁰ eenmaal rechtstreeks aangesproken.

Het grootste deel van het hoofdstuk bevatte aanbevelingen. In deze aanbevelingen spoorde de commissie een aantal maal de Kamer aan om de regering enkele aanbevelingen te doen of om overleg te hebben over bepaalde zaken. Alleen het ministerie van VROM werd tweemaal rechtstreeks aangesproken op zaken die verbeterd moesten worden.¹²¹

Ingediende moties tijdens debatten

Bij zowel het debat tussen de enquêtecommissie en de Kamer als het debat tussen de Kamer en de regering werd een motie ingediend. Beide moties werden met algemene stemmen aangenomen. In de motie horende bij het debat tussen commissie en Kamer sprak de Kamer haar waardering uit voor het werk dat door de enquêtecommissie is verzet.¹²² Daarnaast maakte zij duidelijk dat het rapport de basis moest zijn voor de gedachtewisseling met de regering.

¹¹⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30

¹²⁰ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.370

¹²¹ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.30, p.372

¹²² Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.40

De motie die aangenomen werd tijdens het debat tussen de Kamer en regering maakte duidelijk dat het rapport en de daarover gevoerde debatten de “bouwstenen dienen te zijn voor de aangekondigde nota Volkshuisvesting.”¹²³

Politieke slachtoffers

Deze enquête kende geen directe politieke slachtoffers. Opmerkelijk is wel dat de parlementaire enquête Bouwsubsidies indirect een politiek slachtoffer eiste. Op 23 oktober 1986 trad staatssecretaris Brokx af. Voordat de parlementaire enquête Bouwsubsidies was ingesteld, moest deze staatssecretaris van Volkshuisvesting al het veld ruimen. De CDA-fractie dacht dat zijn functioneren te veel belemmerd zou worden door die enquête en maakte dat per brief duidelijk aan premier Lubbers. Deze brief kwam in de openbaarheid waardoor de positie van Brokx onhoudbaar werd.¹²⁴

6.4 Paspoortproject

Eindrapport

Het eindrapport van de commissie die het enquêteonderzoek over het paspoortproject uitvoerde telde 139 pagina's.¹²⁵ Drie van de zeven beschrijvende hoofdstukken hadden een eigen (deel-)conclusie maar pas in het zevende hoofdstuk trok de enquêtecommissie haar (eind-)conclusies en doet aanbevelingen. Overigens telde dit hoofdstuk niet meer dan twee pagina's.

Conclusies en aanbevelingen

De parlementaire enquêtecommissie Paspoortproject schuwde in haar (negen) eindconclusies niet om de ministeries van Buitenlandse en Binnenlandse Zaken te veroordelen. “De politieke leiding van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft onvoldoende sturing gegeven, ten einde een adequate beleidsvorming en uitvoering te waarborgen. Van het Ministerie van Binnenlandse Zaken zijn onvoldoende impulsen uitgegaan tot bijsturing op het vlak van de overheidsautomatisering.”¹²⁶ Daarnaast was de Tweede Kamer door de ministers weinig

¹²³ Kamerstukken II, 1987-1988, 19623, nr.45

¹²⁴ *Telegraaf*, CDA-coryfee Gerrit Brokx (68) overleden, 12 januari 2002

(<http://krant.telegraaf.nl/krant/archief/20020112/teksten/bin.brokx.cda.staatssecretaris.html>, 23 september 2006)

¹²⁵ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7

¹²⁶ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.138

ruimhartig en “op verschillende punten onvolledig en op een aantal punten zelfs onjuist ingelicht.”¹²⁷

De twee aanbevelingen van de commissie riepen de Kamer op om de regering meer helderheid te vragen over verschillende zaken en om het overleg- en besluitvormingsproces in algemene zin te verbeteren aangezien de commissie niet het idee had dat het paspoortproject “als geval op zichzelf dient te worden beschouwd.”¹²⁸

Ingediende moties tijdens debatten

Zoals we ook bij de voorgaande twee enquêtes hebben gezien nam de Kamer na haar debat met de enquêtecommissie een motie aan waarin zij het eindrapport van de commissie aanvaardde.¹²⁹ Dit gebeurde met algemene stemmen.

Bij het debat tussen de Kamer en de regering werden drie moties ingediend. Twee daarvan waren inhoudelijke moties waarvan één werd aangenomen. De derde motie riep de minister op om zijn opstelling over een aantal zaken te herzien.¹³⁰ De minister nam namelijk afstand van de verwijten uit het eindrapport “dat staat en burger schade zouden hebben geleden. Het de 'Tweede Kamer onjuist informeren' deed hij af als een misverstand.”¹³¹ Als de Kamer deze motie had aangenomen had de minister zijn opstelling moeten aanpassen aan die van de Kamer. Dat zou de minister ongeloofwaardig maken en een politieke crisis was dan zeer waarschijnlijk het gevolg. Deze politieke motie werd door de Kamer verworpen.¹³²

Politieke slachtoffers

Na het uitkomen van het eindrapport van de parlementaire enquête Paspoortproject was het voor de minister van Defensie Van Eekelen en de staatsecretaris van Buitenlandse Zaken Van der Linden onmogelijk om te blijven zitten.¹³³

Op 29 augustus 1988 bood de enquêtecommissie haar rapport aan. Een week later stapte Van Eekelen op. Van Eekelen was als staatssecretaris van Buitenlandse Zaken in het voorgaande kabinet verantwoordelijk voor het paspoortbeleid. Staatssecretaris Van der Linden kreeg van de enquêtecommissie het verwijt de Tweede Kamer verkeerd te hebben

¹²⁷ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.139

¹²⁸ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.7, p.139

¹²⁹ Kamerstukken II, 1987-1988, 20559, nr.22

¹³⁰ Kamerstukken II, 1988-1989, 20559, nr.27

¹³¹ Parlement.com, Parlementaire enquête paspoortproject, <http://www.parlement.com/9291000/modulesf/g8pdhdiw> (5 november 2006)

¹³² Handelingen II, 1987-1988, 3-152

¹³³ Parlement.com, Parlementaire enquête paspoortproject, <http://www.parlement.com/9291000/modulesf/g8pdhdiw> (22 oktober 2006)

ingelicht over de gang van zaken rond het testen van het fraudebestendige paspoort. Drie dagen na het opstappen van de minister van Defensie stapte staatsecretaris Van der Linden op.

6.5 Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen

Eindrapport

Het ruim 400 pagina's tellende eindrapport van de parlementaire enquête Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen bevatte hoofdzakelijk een beschrijving van de stand van zaken van de uitvoering van de sociale-verzekeringswetten aangevuld met contextuele beschrijvingen zoals de wetgeving en politieke en maatschappelijke ontwikkelingen.¹³⁴ Bijna elk hoofdstuk werd afgesloten met algemene conclusies. Het laatste en tiende hoofdstuk (12 pagina's) was getiteld *Naar een nieuw evenwicht* en bevatte hoofdzakelijk aanbevelingen.

Conclusies en aanbevelingen

Bijna elk hoofdstuk van het eindrapport van de enquêtecommissie Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen werd afgesloten met een aantal conclusies. In die conclusies werd een aantal keer verwezen naar het kabinet of het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Dit waren vooral feitelijke conclusies waar geen gevolgen aan verbonden werden in het rapport. In het hoofdstuk met aanbevelingen werd voornamelijk geschreven over zaken die al eerder in het rapport aan bod kwamen. Aangegeven werd wel dat het ministerie van SZW “sterker rekening [diende] te houden met de uitvoeringsaspecten van de sociale-zekerheidswetgeving.”¹³⁵ Daarnaast moest de minister periodiek rapporteren over de uitvoeringseffecten. Alle overige aanbevelingen hadden betrekking op de sociale verzekeringen zelf.¹³⁶

Ingediende moties tijdens debatten

Na het debat tussen de commissie en de Kamer werd een motie aangenomen waarin de Kamer duidelijk maakte dat het eindrapport de basis is voor het debat met de regering.¹³⁷ Na het debat tussen de Kamer en de regering werden vier moties aangenomen. Deze waren allen inhoudelijk van aard.

¹³⁴ Kamerstukken II, 1992-1993, 22730, nrs. 7-8

¹³⁵ Kamerstukken II, 1992-1993, 22730, nrs. 7-8, p.421

¹³⁶ Kamerstukken II, 1992-1993, 22730, nrs. 7-8, p.415 - 422

¹³⁷ Kamerstukken II, 1992-1993, 22730, nr.15

Politieke slachtoffers

De parlementaire enquête Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen kende geen politieke slachtoffers.

6.6 Opsporingsmethoden

Eindrapport

De parlementaire enquêtecommissie Opsporingsmethoden koos ervoor om in haar 477 pagina's tellende rapport een groot deel van de paragrafen te besluiten met een (korte) beoordeling van de feiten. In het laatste hoofdstuk trok de commissie eindconclusies en doet zij aanbevelingen.¹³⁸ Dit hoofdstuk nam 65 pagina's in beslag.

Conclusies en aanbevelingen

In de eindconclusies van enquêtecommissie Opsporingsmethoden ging zij vooral in op de feitelijke situatie rond de crisis in de opsporing. Sporadisch schreef de commissie wel over ministers of het kabinet. Bijvoorbeeld waar het ging het geheimhouden van bepaalde stukken oordeelde de commissie dat het kabinet een deel van deze stukken wel openbaar had kunnen maken om bepaalde onduidelijkheden weg te nemen.¹³⁹

Het ministerie van Justitie en van Binnenlandse Zaken kregen beiden het verwijt dat zij zich “in de afgelopen jaren onvoldoende rekenschap [hebben] gegeven van de belangen die zijn gemoeid met een rechtsstatelijk verantwoorde en gecontroleerde opsporing.”¹⁴⁰ (Toenmalig) minister van Justitie Hirsch Ballin werd verweten “nauwelijks tot niet op de hoogte te zijn geweest van het feitelijk gebruik van bijzondere opsporingsmethoden.”¹⁴¹

De Kamer kreeg op haar beurt het verwijt “haar controlerende en medewetgevende taak met betrekking tot een rechtsstatelijk verantwoorde en gecontroleerde opsporing onvoldoende”¹⁴² te hebben uitgevoerd. Hoewel de enquêtecommissie in haar rapport niet nalaat om uitspraken te doen zoals hierboven ging het overgrote deel van de conclusies over de opsporing zelf. Bijna alle aanbevelingen hadden betrekking op opsporingsmethoden en aanverwante (feitelijke) zaken.¹⁴³

¹³⁸ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11

¹³⁹ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.426

¹⁴⁰ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.433

¹⁴¹ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.445

¹⁴² Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.443

¹⁴³ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nrs.10-11, p.447 - 478

Ingediende moties tijdens debatten

Na afloop van het debat tussen de commissie en de Kamer werd een motie aangenomen waarin de Kamer uitsprak dat onderzocht moest worden of de Kamer aanvullend instrumentarium nodig had om de maatschappelijke effecten van beleid en wetgeving te kunnen volgen.¹⁴⁴ Opmerkelijk is dat geen motie was ingediend die beoogde uit te spreken dat het eindrapport het uitgangspunt is voor het debat tussen de Kamer en de regering.

Tijdens het debat tussen Kamer en regering werden vier moties ter stemming voorgelegd. Drie van deze moties waren inhoudelijk van aard en werden aangenomen door de Kamer. In de vierde motie werd de Kamer opgeroepen uit te spreken dat “personele consequenties volgen voor de hoofdrolspelers c.q. verantwoordelijken voor de ingezette opsporingsmethodes.”¹⁴⁵ Een meerderheid van de Kamer stemde tegen deze motie waardoor zij niet aangenomen werd.¹⁴⁶

Politieke slachtoffers

Deze enquête kende geen politieke slachtoffers

6.7 Vliegcrash Bijlmermeer

Eindrapport

Het eindrapport van de parlementaire enquête vliegcrash Bijlmermeer telde iets meer dan 400 pagina's.¹⁴⁷ Vier van acht hoofdstukken bevatten een deel waarin feiten beschreven worden, een deel waarin de commissie die feiten en haar context analyseert en een deel waarin de commissie haar conclusies trekt en aanbevelingen doet. Het achtste en laatste hoofdstuk bevatte zes pagina's algemene conclusies en aanbevelingen. Belangrijk om te vermelden is dat het zevende hoofdstuk volledig gewijd was aan de rol van de overheid en andere organisaties.

Conclusies en aanbevelingen

In het zevende hoofdstuk van het eindrapport - dat volledig gewijd was aan de rol van de overheid en andere organisaties - werd een subparagraaf gewijd aan het optreden van het kabinet. Conclusies over het optreden van ministers of het kabinet werden hierin niet getrokken. Het bleef bij conclusies over de gehele overheid.

¹⁴⁴ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nr.34

¹⁴⁵ Kamerstukken II, 1995-1996, 24072, nr.34, p.41

¹⁴⁶ Handelingen II, 1995-1996, 81-5495

¹⁴⁷ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs.8-9

In het hoofdstuk werd ook een paragraaf gewijd aan (voormalige) bewindslieden. In de paragraaf (§7.6) werden verschillende uitspraken van (voormalige) bewindslieden naast de feitelijke gang van zaken gelegd. “De reden is dat deze mensen als (voormalige) bestuurder een publieke functie vervullen en in de schijnwerpers staan. Daarom mag extra zorgvuldigheid en compleetheid verwacht worden bij een openbaar verhoor onder ede.”¹⁴⁸ De commissie trok op basis van de geconstateerde verschillen geen conclusies.

In haar eindconclusies werd ook enige aandacht besteed aan het kabinet. De meest vergaande conclusie was dat de Tweede Kamer een aantal maal “onduidelijk, onvolledig, ontijdig en onjuist is geïnformeerd.”¹⁴⁹ In haar aanbevelingen besteedde de commissie bijna geen aandacht aan betrokken ministeries of het kabinet als geheel. De commissie adviseerde alleen om een coördinerend minister aan te wijzen bij een volgende ramp en dat het project Integriteitsbeleid overheidsbestuur met voortvarendheid moet worden uitgevoerd. Dit laatste omdat volgens de commissie binnen de overheid relevante informatie niet openbaar was gemaakt.¹⁵⁰ Overigens hebben twee aanbevelingen van de commissie betrekking op het functioneren van de Tweede Kamer. Volgens de enquêtecommissie kon en moest dat beter.¹⁵¹

Ingediende moties tijdens debatten

Na het debat tussen de enquêtecommissie en de Kamer werd een motie aangenomen die aangaf dat dankzij het werk van de enquêtecommissie de Kamer voldoende is voorbereid op het debat met de regering.¹⁵²

Bij het debat tussen de Kamer en de regering werden vijf moties ingediend. Drie daarvan waren politiek van aard te noemen. Twee van de drie moties beoogden uit te spreken dat betrokken ministers gefaald hadden.¹⁵³ Beide werden niet gesteund door de coalitiepartijen waardoor ze ook niet aangenomen werden. Overigens stemde bij een van de twee moties het PvdA-kamerlid Van Gijzel niet met de fractie mee. Bij de derde politieke motie stemden Oudkerk (PvdA) en Augusteijn-Esser (D66) – beide lid van de enquêtecommissie – en wederom Van Gijzel niet met hun eigen fractie mee. Deze motie gaf aan dat de Kamer en regering lessen moeten trekken uit de ramp zonder specifiek ministers

¹⁴⁸ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs.8-9, p.397

¹⁴⁹ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs.8-9 p.402

¹⁵⁰ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs.8-9 p.405

¹⁵¹ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nrs.8-9, p.405

¹⁵² Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nr.16

¹⁵³ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nr.23 en nr.29

aan te spreken.¹⁵⁴ De overige (twee) moties waren inhoudelijk van aard. Beide moties werden door de Kamer aangenomen.

Politieke slachtoffers

Deze enquête kende geen politieke slachtoffers

6.8 Bouwnijverheid

Eindrapport

Het rapport van de parlementaire enquêtecommissie Bouwnijverheid telt iets meer dan 300 pagina's.¹⁵⁵ Het rapport bevat verschillende beschrijvingen van onregelmatigheden die plaatsvonden in de bouwwereld. Drie van de acht hoofdstukken worden afgesloten met relevante conclusies. Het een-na-laatste hoofdstuk is volledig gewijd aan de bevindingen en conclusies van de commissie (ruim 30 pagina's) het achtste en laatste hoofdstuk bevat de aanbevelingen van de commissie (13 pagina's).

Conclusies en aanbevelingen

De enquêtecommissie Bouwnijverheid refereerde in haar eindrapport bijna niet aan bewindslieden of het kabinet als geheel. Actoren in de bouwwereld en overheidsinstellingen als de NMa, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst werden zo nu en dan wel aangestipt om feitelijke conclusies te trekken.

Bij haar aanbevelingen besteedde de commissie enkele woorden aan de relevante ministers of ministeries. Zo raadde zij aan dat de minister van VROM (expliciet) de verantwoordelijkheid krijgt voor het bouwbeleid.¹⁵⁶ Daarnaast concludeerde de commissie dat de voormalige minister van Justitie Korthals de Kamer verkeerd heeft geïnformeerd.¹⁵⁷

Ingediende moties tijdens debatten

Naar aanleiding van het debat tussen de commissie en de Kamer werd een motie aangenomen waarmee de Kamer uitsprak dat het eindrapport van de commissie de basis is voor het debat met de regering.¹⁵⁸ Gedurende het debat tussen de Kamer en de regering werden veertien

¹⁵⁴ Kamerstukken II, 1998-1999, 26241, nr.28

¹⁵⁵ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6

¹⁵⁶ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p.297

¹⁵⁷ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6 p.224

¹⁵⁸ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nr.23

moties ingediend. Negen daarvan werden aangenomen. Alle moties waren inhoudelijk van aard.

Politieke slachtoffers

De parlementaire enquête Bouwnijverheid was de tweede enquête waarbij een politiek slachtoffer viel. Minister van Defensie Korthals trad af omdat de enquêtecommissie in haar rapport concludeerde dat hij in het vorige kabinet (waarin hij minister van Justitie was) de Kamer onjuist geïnformeerd zou hebben.¹⁵⁹ In november 2001 had hij in de Tweede Kamer verklaard dat hij niet op de hoogte was van een schikking in de fraudezaak rond de Schipholtunnel. Dit zou wel het geval zijn geweest.

6.9 Srebrenica

Eindrapport

Het rapport van de parlementaire enquêtecommissie Srebrenica telde 467 pagina's en het grootste deel daarvan was een feitelijke reconstructie van de aanloop naar, en de val van de enclave Srebrenica.¹⁶⁰ Niet eerder dan in het laatste hoofdstuk (zeven) kwam de commissie met conclusies en aanbevelingen. Dit hoofdstuk besloeg ruim 50 pagina's.

Conclusies en aanbevelingen

In het laatste hoofdstuk van haar eindrapport kwam de parlementaire enquêtecommissie met haar conclusies en aanbevelingen. Aan het begin van dat hoofdstuk maakte de commissie al duidelijk dat zij geen inhoudelijke aanbevelingen zou doen. “De voornaamste reden voor het ontbreken van inhoudelijke aanbevelingen is dat de Tijdelijke Commissie Besluitvorming Uitzendingen relatief kort geleden (in september 2000) een groot aantal aanbevelingen op het gebied van uitzendingen [...] heeft gedaan.”¹⁶¹

Een aantal van de conclusies die de commissie trok, hadden betrekking op ministers of ministeries. Zo was de commissie van mening “dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken bij het aanbod van de Luchtmobiele Brigade in september 1993 een weinig consistente rol heeft gespeeld”¹⁶² maar ook dat het “bij het kabinet ten onrechte heeft ontbroken aan een duidelijke onderhandelingsstrategie voor de uitzending van Dutchbat.”¹⁶³ Ondanks deze

¹⁵⁹ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nrs.5-6, p224

¹⁶⁰ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3

¹⁶¹ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3 p.413

¹⁶² Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3 p.420

¹⁶³ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nrs. 2-3 p.426

ondubbelzinnige conclusies had het merendeel van de conclusies betrekking op het drama in Srebrenica en de gevolgen die dat had voor de Nederlandse legerorganisatie.

Ingediende moties tijdens debatten

Na het debat tussen de enquêtecommissie en de Kamer werd een motie aangenomen waarin de Kamer uitspreekt dat het eindrapport een goede basis is voor haar debat met de regering.¹⁶⁴

Na het debat tussen de Kamer en regering werd over zes moties gestemd. Alle zes waren het inhoudelijk moties. Vijf moties werden verworpen en één aangenomen.

Politieke slachtoffers

De parlementaire Srebrenica enquête kende geen politieke slachtoffers. Vermeld dient te worden dat het kabinet Kok-II wel aftrad naar aanleiding van het drama in Srebrenica maar niet naar aanleiding van de parlementaire enquête daarover. Het kabinet trad af na de presentatie van het onderzoeksrapport van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Pas na de presentatie van het rapport én het aftreden van Kok-II werd de parlementaire enquête Srebrenica ingesteld.

¹⁶⁴ Kamerstukken II, 2002-2003, 28506, nr.11

6.10 Conclusie

Evenals in het voorgaande hoofdstuk is het op basis van de bovenstaande analyse van de uitkomsten mogelijk om de onderzochte enquêtes nader te bekijken. Ik zal dat doen door de acht parlementaire enquêtes die centraal staan in deze scriptie te vergelijken op de in dit hoofdstuk besproken onderdelen. Het uitgangspunt voor de vergelijking is een deel van het schema zoals dat volgt uit de operationalisering in hoofdstuk 3. Dit deel heeft betrekking op de uitkomsten van enquêtes en volgt hieronder.

<i>Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur</i>	<i>Parlementaire Enquête als politiek middel</i>
Uitkomsten: <ul style="list-style-type: none">- Aandragen van oplossingen (aanbevelingen)- Brede steun aanbevelingen- Neutraal rapport / definitieve politieke oordeel door Kamer	Uitkomsten: <ul style="list-style-type: none">- Oordeel (normatieve uitkomsten)- Rapport en moties meer omstreden- Rapport bevat politieke oordelen- Politieke slachtoffers

Nadruk op oordeel of aanbevelingen in eindrapport?

In de rapporten van de enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale zekerheid en Opsporingsmethoden worden hoofdzakelijk aanbevelingen aangedragen. Bij de enquêtes RSV, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica zien we dat de nadruk wordt gelegd op het oordeel van de commissie en minder op de aanbevelingen. Zo worden bij het Bouwnijverheid-enquête-rapport drie van de acht hoofdstukken afgesloten met conclusies. Terwijl de laatste twee hoofdstukken geheel gewijd zijn aan de bevindingen, conclusies en aanbevelingen van de commissie.

Het eindrapport van de enquête over de vliegcrash Bijlmermeer geeft (wederom) een verdeeld beeld. De enquêtecommissie oordeelt hard over de informatievoorziening aan de Kamer maar in de overige conclusies waagt ze zich niet aan politieke conclusies en richt ze zich alleen op feitelijke zaken. In het eindrapport worden evenveel conclusies getrokken als aanbevelingen gedaan. De aanbevelingen zijn inhoudelijk van aard.

Steun aanbevelingen en moties

Bij twee van de drie enquêtes waar de aanbevelingen volledig centraal staan (Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale zekerheid) is ook weinig discussie over de aanbevelingen en inhoudelijk moties (in het verlengde van de eindrapporten). Deze worden bijna allemaal overgenomen door de Kamer. Bij de enquête over de Bijlmerramp wordt ook zowel het rapport als alle inhoudelijk moties aangenomen. Bij de parlementaire enquête Opsporingsmethoden worden de drie inhoudelijk moties allemaal aangenomen. Overigens heeft de Kamer niet expliciet in een motie uitgesproken dat het eindrapport van de commissie de basis moest zijn voor het debat met de regering. Bij alle andere eindrapporten was dit wel het val. De Kamer heeft dus geen oordeel uitgesproken over het rapport – ook niet negatief.

Bij de overige enquêtes wordt minder dan de helft van de inhoudelijk moties aangenomen. Zo worden bij de RSV-enquête maar vier van de elf inhoudelijke moties aangenomen en bij de Srebrenica-enquête zelfs maar één van de zes. De inhoudelijke moties waren bij deze parlementaire enquêtes dus meer omstreden.

Neutrale of politieke oordelen en politieke slachtoffers in eindrapport

De eindrapporten van de enquêtecommissies Bouwsubsidies en de Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen onthouden zich van politieke oordelen. Beide gaan niet verder dan het aangeven van zaken die verbeterd moeten worden. In het eindrapport van de enquête over de opsporingsmethoden trekt de commissie wel enkele conclusies die betrekking hebben op bewindslieden of ministeries maar deze hebben geen politieke gevolgen en zijn maar een klein deel van alle conclusies.

In de eindrapporten van de parlementaire enquêtes over de RSV, paspoortproject, Bijlmerramp, bouwnijverheid en Srebrenica vellen de commissies wel oordelen over de handelwijze van ministers en/of ministeries. Bij zowel de parlementaire enquêtes Paspoortproject en Bouwnijverheid was dit de directe reden van het terugtreden van verschillende bewindspersonen.

Bovenstaande leidt tot het volgende overzicht:

UITKOMSTEN			
Aandragen van oplossingen (aanbevelingen)	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - <i>Bijlmermeer</i> 	Oordeel (normatieve uitkomsten)	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica - <i>Bijlmermeer</i>
Brede steun rapport en moties	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - <i>Bijlmermeer</i> 	Rapport en moties meer omstreden	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica
Neutraal rapport / definitieve politieke oordeel door Kamer	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden 	Rapport bevat politieke oordelen	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject * - <i>Bijlmermeer</i> - Bouwnijverheid * - Srebrenica

* = Parlementaire enquête met politieke slachtoffer(s)

Politiek middel of onafhankelijke adviseur?

Bovenstaande maakt duidelijk dat de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden overeenkomen met het beeld van een enquête als onafhankelijke adviseur. De enquêtes RSV, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica zijn te kenschetsen als parlementaire enquêtes met de functie van politiek middel.

Opnieuw is het niet mogelijk om de parlementaire enquête Vliegkamp Bijlmermeer als onafhankelijke adviseur of politiek middel te duiden. Haar expliciete politieke oordeel gecombineerd met een nadruk op inhoudelijke aanbevelingen en de brede steun voor het rapport en de inhoudelijk moties maakt dat ook na deze analyse deze enquête niet duidelijk blijkt te passen binnen de kaders van twee onderscheide functies van enquêtes.

Bovenstaande analyse van de uitkomsten van de parlementaire enquêtes leidt tot de volgende tweedeling:

Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur	Parlementaire Enquête als politiek middel
<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden 	<ul style="list-style-type: none"> - Rijn-Schelde-Verolme - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica
Parlementaire Enquête Vliegkamp Bijlmermeer	

7.1 Inleiding

In hoofdstuk vijf en zes staan de aanleiding, instelling, verloop en de uitkomsten centraal van de acht parlementaire enquêtes die ik onderzocht heb. In dit hoofdstuk probeer ik deze te combineren en naast het theoretisch kader uit hoofdstuk drie te leggen. Op deze manier wil ik antwoord geven op de deel- en hoofdvragen. De vraag die centraal staat in deze scriptie is *Wat zijn de verschillende uitkomsten per enquête en onderscheiden die zich per functie?*

Om tot een antwoord op deze vraag te komen heb ik gegevens over de parlementaire enquêtes sinds 1980 verzameld. Deze acht enquêtes staan centraal in deze scriptie. Daarna heb ik mij verdiept in de functies van parlementaire enquêtes. Aan de hand van de (nog te publiceren) dissertatie van Dekker heb ik een theoretisch kader opgesteld om de acht enquêtes te analyseren. Met de operationalisering van het kader en de verzamelde gegevens was het mogelijk om de enquêtes te analyseren en vergelijken. Dit heb ik gedaan aan de hand van vier deelvragen.

7.2 Bevindingen

De eerste deelvraag was *Welke functies van parlementaire enquêtes komen naar voren uit de literatuur?* Uit de literatuur blijkt dat verschillende functies worden onderscheiden. Zo onderscheidt Boon (1982) bijvoorbeeld de symbolische, informatie- en controlefunctie, en de propaganda functie. Coenen en Muller (2002) onderscheiden onder andere de hefboom- en springplankfunctie. Dekker onderscheidt in zijn werk onder andere de rol als politiek middel en de rol als onafhankelijke adviseur die enquêtes kunnen vervullen. Er is voor gekozen deze laatste twee functies centraal te stellen in deze scriptie.

Welke politieke en beleidsmatige afwegingen spelen een rol bij de totstandkoming, het verloop en de uitkomsten van parlementaire enquêtes was de tweede deelvraag. Uit het theoretisch kader en de operationalisering hiervan blijkt dat verschillende afwegingen een belangrijke rol spelen. Zo is het bij de totstandkoming en het verloop belangrijk hoe de enquêteopdracht geformuleerd is, hoeveel tijd het vooronderzoek in beslag heeft genomen, hoe groot het beschikbaar gestelde budget is en hoeveel ondersteunende staf de commissie heeft aangetrokken. Bij de uitkomsten is het van belang of de commissie in haar eindrapport een oordeel uitsprekt of juist niet, of dit politieke oordelen zijn en hoeveel steun de Kamer geeft

aan het rapport en de ingediende inhoudelijke moties tijdens de Kamerdebatten over het eindrapport. Deze deelvraag staat centraal in een deel van hoofdstuk drie.

De derde deelvraag is *Wat waren de belangrijkste functies van de onderzochte enquêtes?* Deze vraag heeft betrekking op de instelling en het verloop van de onderzochte parlementaire enquêtes. Aan de hand van de analyse in hoofdstuk vijf zijn de parlementaire enquêtes te kenschetsen als onafhankelijke adviseur of juist als politiek middel.

Op basis van de opdracht, het vooronderzoek, het budget en de ondersteunende staf blijkt dat parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden overwegend afwegingen kennen die we terugvinden bij een enquête als onafhankelijke adviseur. Dit blijkt uit onder andere hun relatief grote budget en onderzoeksopdracht waarin niet om een oordeel gevraagd wordt. Bij de parlementaire enquêtes Rijn-Schelde-Verolme, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica zien we dat zij relatief weinig ondersteunende medewerkers hebben en een kort vooronderzoek kennen. Met uitzondering van de enquête over het paspoortproject werd in de opdracht van deze enquêtes expliciet om een oordeel gevraagd. Deze kenmerken komen overeen met de parlementaire enquête als politiek middel.

Bij de parlementaire enquête Vliegramp Bijlmermeer is het moeilijker om een van de twee functies duidelijk te herkennen. De opdracht en de duur van het vooronderzoek van deze parlementaire enquête komen overeen met de kenmerken van een enquête als een onafhankelijke adviseur. Het relatief grote budget en de ondersteunende staf komen juist meer overeen met de kenmerken van een enquête als politiek middel. Hierdoor is het niet mogelijk om deze enquête te bestempelen als een enquête met als functie politiek middel of onafhankelijke adviseur.

Concluderend kunnen we zeggen dat de belangrijkste functie voor de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden die van onafhankelijke adviseur is. De belangrijkste functie voor de parlementaire enquêtes Rijn-Schelde-Verolme, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica is die van politiek middel. Bij de parlementaire enquête Vliegramp Bijlmermeer herkennen we geen van de twee functies voldoende om haar als politiek middel of juist als onafhankelijke adviseur te bestempelen.

De vierde deelvraag is *Wat zijn de uitkomsten van de parlementaire enquêtes en hoe zijn deze te karakteriseren?* Deze vraag heeft betrekking op het eindrapport en de moties waarover gestemd is in de Kamerdebatten naar aanleiding van de rapporten. Eventuele politieke slachtoffers die het gevolg waren van de onderzochte enquêtes vallen hier ook onder. Deze vraag staat centraal in een deel van hoofdstuk zes.

Uit de analyse in het hoofdstuk blijkt dat de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden (onder andere) gezien de neutrale rapporten te kenschetsen zijn als onafhankelijke adviseur. Bij de enquêtes over Rijn-Schelde-Verolme, paspoortproject, bouwnijverheid en Srebrenica herkennen we de parlementaire enquête als politiek middel. Dit komt onder andere door de (politieke) oordelen in de eindrapporten van deze enquêtecommissies zoals het verwijt aan ministers Korthals door de enquêtecommissie Srebrenica over het onjuist informeren van de Kamer.¹⁶⁵ Wederom blijkt het niet eenvoudig om de parlementaire enquête Vliegkamp Bijlmermeer te duiden. Het rapport met haar nadruk op de aanbevelingen en de brede steun voor zowel rapport als inhoudelijk moties staan lijnrecht tegenover het harde politieke oordeel dat de commissie velt met betrekking tot de onvolledige en onjuiste informatievoorziening aan de Kamer.

Bij de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden herkennen we in de uitkomsten de functie van onafhankelijke adviseur terwijl in de parlementaire enquêtes Rijn-Schelde-Verolme, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica de functie van politiek middel herkenbaar is. Bij de parlementaire enquête Vliegkamp Bijlmermeer herkennen we geen van de twee functies voldoende om haar als politiek middel of juist als onafhankelijke adviseur te bestempelen.

7.3 Schematisch overzicht uitkomsten deelvragen

Op basis van de antwoorden op de deelvragen ontstaat een overzicht zoals te zien op de volgende pagina. In het overzicht is zichtbaar welke kenmerken van een enquête als onafhankelijke adviseur of politiek middel te herkennen zijn bij de enquêtes die centraal staan in deze scriptie.

¹⁶⁵ Kamerstukken II, 2001-2002, 28244, nr.5-6, p.288

Schematisch overzicht uitkomsten deelvragen

Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur		Parlementaire Enquête als politiek middel	
INSTELLING EN VERLOOP			
Opdracht: feitelijke vraagstelling over de gebeurtenissen	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Paspoortproject - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bijlmermeer 	Opdracht: onderzoek én oordeel	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Bouwnijverheid - Srebrenica
Niet vragen naar handelen minister/ministerie	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid - Bijlmermeer 	Specifiek vragen naar handelen minister/ministerie	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Srebrenica
Uitgebreid vooronderzoek	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bijlmermeer 	Geen (uitgebreid) onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica
groot budget beschikbaar	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid 	Relatief klein budget	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Bijlmermeer - Srebrenica
uitgebreide ondersteunende staf	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Opsporingsmethoden - Bouwnijverheid 	Relatief weinig ondersteunende staf	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Bijlmermeer - Srebrenica
UITKOMSTEN			
Aandragen van oplossingen (aanbevelingen)	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - <i>Bijlmermeer</i> 	Oordeel (normatieve uitkomsten)	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica - <i>Bijlmermeer</i>
Brede steun rapport en moties	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden - Bijlmermeer 	Rapport en moties meer omstreden	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject - Bouwnijverheid - Srebrenica
Neutraal rapport / definitieve politieke oordeel door Kamer	<ul style="list-style-type: none"> - Bouwsubsidies - Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen - Opsporingsmethoden 	Rapport bevat politieke oordelen	<ul style="list-style-type: none"> - RSV - Paspoortproject * - Bijlmermeer - Bouwnijverheid * - Srebrenica

* = Parlementaire enquête met politieke slachtoffer(s)

7.4 Eindconclusie

De hoofdvraag is nu deels beantwoord. Geanalyseerd is welke functie de parlementaire enquêtes op basis van hun instelling en verloop hebben. Duidelijk is ook wat de uitkomsten per enquête zijn en welke functie van parlementaire enquêtes we daarin herkennen.

Op basis van hun instelling, verloop én uitkomsten kunnen we vaststellen dat de parlementaire enquêtes Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden als onafhankelijke adviseur kunnen worden gekarakteriseerd. De parlementaire enquêtes Rijn-Schelde-Verolme, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica geven ook een eenduidig beeld. Op basis van hun instelling, verloop én uitkomsten kunnen we vaststellen dat deze parlementaire enquêtes als politiek middel kunnen worden gekarakteriseerd.

De parlementaire enquête Vliegkamp Bijlmermeer geeft een ander (hoewel consequent) beeld. Na analyse van zowel de instelling en het verloop en de uitkomsten blijkt dat deze enquête niet eenduidig als politiek middel of onafhankelijke adviseur te karakteriseren is. Zowel de instelling en het verloop hebben kenmerken van beide functies zonder dat een van de twee functies overheersend is. Bij de uitkomsten is hetzelfde beeld te zien. De Bijlmerenquête is op basis van de instelling en het verloop én de uitkomsten te typeren als een tussenvorm: deels politiek middel en deels onafhankelijke adviseur.

Bovenstaande leidt tot de volgende onderverdeling.

Parlementaire Enquête als onafhankelijke adviseur	Parlementaire Enquête als politiek middel
<ul style="list-style-type: none">- Bouwsubsidies- Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen- Opsporingsmethoden	<ul style="list-style-type: none">- Rijn-Schelde-Verolme- Paspoortproject- Bouwnijverheid- Srebrenica
Parlementaire Enquête Vliegkamp Bijlmermeer	

Met uitzondering van de Bijlmerenquête zien we het onderscheid tussen de functies van de parlementaire enquêtes op basis van de instelling en het verloop ook terug bij het onderscheid op basis van de uitkomsten. De enquêtes die op basis van hun instelling en verloop te kenschetsen zijn als onafhankelijke adviseur, hebben uitkomsten die men zou verwachten bij een dergelijke functie van een parlementaire enquête, namelijk Bouwsubsidies, Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen en Opsporingsmethoden. De enquêtes hadden uitkomsten waarin voor aanbevelingen gedaan werden zonder politiek oordeel. Daarnaast kregen rapport en moties brede steun van de Kamer. De parlementaire enquêtes die op basis

van hun instelling en verloop te kenschetsen zijn als politiek middel, hebben uitkomsten die men zou verwachten bij een dergelijke functie van een parlementaire enquête, namelijk Rijn-Schelde-Verolme, Paspoortproject, Bouwnijverheid en Srebrenica. De uitkomsten van deze enquêtes bevatten (politieke) oordelen en waren relatief omstreden. Bij de parlementaire enquête over de Bijlmerramp zien we op basis van de instelling en het verloop én de uitkomsten consequent een tussenvorm naar voren komen.

De hoofdvraag van deze scriptie is: *Wat zijn de verschillende uitkomsten per enquête en onderscheiden die zich per functie?* Aan de hand van de onderzocht enquêtes kunnen we antwoorden dat de uitkomsten van de parlementaire enquêtes overeen komen met de functies zoals we die zien op basis van de instelling en het verloop en dat de enquêtes zich (dus) onderscheiden per functie.

7.5 Meer onderzoek

Deze scriptie maakt duidelijk dat er een verband is tussen de instelling en het verloop én de uitkomsten van de Nederlandse parlementaire enquêtes sinds 1980. Maar ook voor 1980 heeft de Tweede Kamer gebruik gemaakt van dit parlementaire onderzoeksinstrument. De vraag is of het in deze scriptie aangetoonde verband ook aan te tonen is bij parlementaire enquêtes die plaatsvonden voor 1980. Aan de hand van de uitkomsten van dat onderzoek is het interessant om na te gaan waarom dat verband altijd aanwezig is of – als het verband niet gevonden wordt – waarom het verband er (in ieder geval) sinds 1980 wel is.

Nederland kent naast een parlementaire enquête ook het parlementair onderzoek. Eerder in deze scriptie is al beschreven dat dit soort onderzoek minder (vergaande) middelen tot haar beschikking heeft om de onderste steen boven te krijgen. Ondanks dit verschil is het niet ondenkbaar dat ook bij dit onderzoeksinstrument een onderscheid in functies te maken is, inclusief (al dan niet) overeenkomstige uitkomsten.

Niet alleen Nederland kent parlementaire enquêtes. In veel andere landen met parlementaire democratieën (bv. Amerika, Groot-Brittannië en Duitsland) zijn soortgelijke onderzoeksmiddelen te vinden. Interessant is om na te gaan of het verband dat in deze scriptie naar voren komt ook in andere landen zichtbaar is. Met de vervolgvraag: Waarom wel? Of juist: Waarom niet? De hierboven opgeworpen vragen en onderzoeksonderwerp geven ons meer inzicht in het functioneren van een zeer belangrijk parlementaire onderzoeksmiddel in binnen- en buitenland.

Niet alleen het functioneren van parlementaire enquêtes is interessant om nader te onderzoeken. Minstens net zo interessant is om het *effect* van parlementaire enquêtes te

onderzoeken. Brengen parlementaire enquêtes veranderingen teweeg? Wordt bestaand beleid aangepast? Wordt nieuw beleid geïntroduceerd? Hebben de enquêtes gevolgen voor bepaalde organisaties? Worden nieuwe organisaties in het leven geroepen? Deze vragen kunnen verduidelijken wat de beleidsmatige en organisatorische gevolgen zijn van enquêtes.

Hoewel we het grondwettelijk recht op parlementaire enquêtes in Nederland als sinds 1848 kennen, zijn de hierboven gestelde vragen nooit onderwerp van (wetenschappelijk) onderzoek zijn geweest. Dat is toch opmerkelijk voor een parlementair onderzoeksmiddel dat als zwaarste en meest verreikende in haar soort wordt gezien.

Literatuurlijst

- Augier, M. en E. Feigenbaum, (2003), E., *Herbert Simon, biographical memoirs*, in Proceedings of the American philosophical society, vol. 147, no. 2, juni 2003
- Boon, P.J., (1982), *De parlementaire enquête. Een rechtsvergelijkende studie*, Zwolle: Tjeenk Willink.
- Bovens, M.A.P., P. t'Hart (1998), *Understanding Policy Fiascoes*, New Brunswick: Transaction Books.
- Chapman, R.A., (1973), *The role of commissions in policy-making*. London: Allen and Unwin.
- Dekker, S., (2002), Inquiries as troubleshooters, Impartial advisor, political instrument, or interpretatieve authority?, conferentiepaper, *Contemporary Historians, Professional Standards and the Public Use of History*, Stockholm, Zweden
- Dekker, S., (nog te pub.), *Commissions as Troubleshooters: Crisis and the Politics of Inquiries*, dissertatie, Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden
- Dölle, A.H.M., (1985), *Het recht van parlementaire enquête*, Nederlands parlamentsrecht, monografie 3, Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Engels, J.W.M., (1987), *Het parlementaire enquêterecht*, Leiden: Stichting Burgerschapskunde.
- Geveke, H., (2002), De staat van commissies; tussen politiek en waarheidsvinding, *Justitiële verkenningen*, jaargang 28, maart, nummer 2, pp. 50-64
- Hart, P. 't, (2001), *Verbroken verbindingen: Over de politisering van het verleden en de dreiging van een inquisitiedemocratie*, Amsterdam: De Balie.
- Justitiële verkenningen (2002), *Waarheidsvinding*, jaargang 28, maart, nummer 2, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Lindblom, Ch. E., (1980), *The Policy-Making Process*, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Lipsky, M. en D.J. Olsen., (1977), *Commission Politics. The processing of racial crisis in America*, New Jersey: Transaction Books.

Muller, E.R., en N.J.P. Coenen, (2002), *Parlementair onderzoek in Nederland*, Den Haag: SDU Uitgevers.

Muller, E.R., (2002), Waarheidsvinding en parlementair onderzoek, *Justitiële verkenningen*, jaargang 28, maart, nummer 2, pp.36-49

Simon, H.A., (1997), *Models of bounded rationality. Vol. 3: Empirically grounded economic reason*, Cambridge, MA: MIT Press.

De Telegraaf, CDA-coryfee Gerrit Brokx (68) overleden, 12 januari 2002

de Volkskrant, Rijk betaalde honderden miljoenen te veel aan ABP, 19 augustus 1986

Yin, R.K. (2003), *Case study research. Design and Methods*. London: Sage Publications.

Bijlagen

- Bijlage 1: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête RSV
- Bijlage 2: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Bouwsubsidies
- Bijlage 3: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Paspoortproject
- Bijlage 4: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen
- Bijlage 5: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Opsporingsmethoden
- Bijlage 6: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Vliegcramp Bijlmermeer
- Bijlage 7: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Bouwnijverheid
- Bijlage 8: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Srebrenica
- Bijlage 9: Lijst met kernwoorden

Bijlage 1: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête RSV

Kenmerken PE	Rijn-Schelde-Verolme
Commissie naam	cie van Dijk
TK stuk	17871
volledige naam	PE RSV (Rijn-Schelde-Verolme)
besluitvorming vooronderzoek	cie EZ
begin vooronderzoek	cie EZ
eind vooronderzoek	15-3-1983 (besluit in cie om voorstel in te dienen)
besluitvorming enquête	24-03-83
datum v instelling	24-03-83
beoogde periode/deadline	24-03-84
aanbieden rapport	10-12-84
debat Commissie - Kamer	5, 6 & 7 februari 1985
aantal moties ingediend (aangenomen)	2 (2)
stemming motie(s)	12-02-85
debat Kamer - regering	26, 27 & 28-2-1985
aantal moties ingediend (aangenomen)	14 (5)
stemming motie(s)	7-03-85
begroting	€ 1.283.858
partijen voor instelling	PvdA, CDA, VVD, D66, PSP, SGP, CPN, PPR, RPF, GPV, EVP
aantal zetels voor	149
partijen niet voorinstelling	CD
aantal zetels niet voor	1
aantal leden	9
partijen vertegenwoordigd	VVD, PvdA, CDA, D66, CPN, SGP
zetels bij instelling	140
zetels bij debatten	140
partijen niet vertegenwoordigd	PSP, SGP, CPB, PPR, RPF, CD, GPV, EVP
zetels niet bij instelling	10
zetels niet bij debatten	10
voorzitter	C.P. van Dijk (CDA)
ondervoorzitter(s)	M.P.A. van Dam (PvdA) & Th. H. Joekes (VVD)
aantal ondersteunende medewerkers	15
inhoudelijke aanbevelingen	0
procedurele aanbevelingen	8
unanimiteit in cie	nee, 2x uitzondering Korthals (VVD) p467
partijen voor aanbevelingen	-
aantal zetels voor	-
partijen tegen aanbevelingen	-
aantal zetels niet voor	-
gevallen politici	0
aantal verhoren	97
zittende bewindslieden verhoord	5 - MP Lubbers (CDA), ministers: Winsemius, Van Eekelen, Van Aardenne (allen VVD) & Van Houwelingen (CDA)
verhoren live op TV	nee
kabinet besluitvorming enquête	Lubbers-I
partijen kabinet besluitvorming	CDA, VVD
zetels kabinet besluitvorming	81
kabinet bij discussie met Kamer	Lubbers-I
partijen kabinet discussie	CDA, VVD
zetels kabinet discussie Kamer	79

Onderzoek doen naar

De enquêtecommissie kreeg van de Tweede Kamer de opdracht om onderzoek te verrichten naar:

- het overheidsbeleid door opeenvolgende kabinetten ten aanzien van de RSV
- de besteding van de overheidsmiddelen en op die besteding uitgeoefende controle
- de gang van zaken in en rond het RSV-concern vanaf het begin in de jaren 60
- waarom de onderneming, ondanks vrij omvangrijke overheidssteun, toch failliet ging

Bijlage 2: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Bouwsubsidies

Kenmerken PE	Bouwsubsidies
Commissie naam	cie de Vries
TK stuk	19623
volledige naam	PE bouwsubsidies
besluitvorming vooronderzoek	16-10-86
begin vooronderzoek	16-10-86
eind vooronderzoek	5-11-86
besluitvorming enquête	26-11-86
datum v instelling	26-11-86
beoogde periode/deadline	1-01-88
aanbieden rapport	8-03-88
debat Commissie - Kamer	20-04-88
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	26-04-88
debat Kamer - regering	25 & 26-5-1988
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	1-06-88
begroting	€ 2.221.254
partijen voor instelling	Algemene stemmen
aantal zetels voor	150
partijen niet voorinstelling	-
aantal zetels niet voor	0
aantal leden	8
partijen vertegenwoordigd	VVD, PvdA, CDA, D66
zetels bij instelling	142
zetels bij debatten	142
partijen niet vertegenwoordigd	SGP, PPR, PSP, GPV, RPF
zetels niet bij instelling	8
zetels niet bij debatten	8
voorzitter	K. de Vries (PvdA)
ondervoorzitter(s)	S.C. Weijers (CDA) & J.F.B. van Rey (VVD)
aantal ondersteunende medewerkers	??
inhoudelijke aanbevelingen	5
procedurele aanbevelingen	1
unanimiteit in cie	ja
partijen voor aanbevelingen	Algemene stemmen
aantal zetels voor	150
partijen tegen aanbevelingen	-
aantal zetels niet voor	0
gevallen politici	0
aantal verhoren	93
zittende bewindslieden verhoord	1 - Minister Nijpels (VVD)
verhoren live op TV	nee
kabinet besluitvorming enquête	Lubbers-II
partijen kabinet besluitvorming	CDA & VVD
zetels kabinet besluitvorming	81
kabinet bij discussie met Kamer	Lubbers-II
partijen kabinet discussie	CDA & VVD
zetels kabinet discussie Kamer	81

Onderzoek doen naar	<p>De Kamer gaf de commissie een ruim geformuleerde opdracht, maar sloot zich in meerderheid aan bij de aanbevelingen het eigenlijke terrein van het onderzoek te beperken. Overeenkomstig deze aanbevelingen heeft de commissie haar onderzoek in hoofdzaak beperkt tot drie subsidieregelingen, te weten: a. de Beschikking Geldelijke Steun Particuliere Huurwoningen 1968 (Regeling-'68); b. de Beschikking Geldelijke steun Huurwoningen 1975 (Regeling-'75) c. de in 1980 afgekondigde bijzondere regeling voor de omzetting van koopwoningen in premiehuurwoningen (de zogenaamde OKH-regeling; MG 80-20). De commissie onderzocht de totstandkoming van deze regelingen, de daarin in de loop der tijd aangebrachte wijzingen, de toepassing ervan in de premiehuursector en de daarop uitgeoefende controle. Vanzelfsprekend is zij daarbij ook gestuit op problemen die niet uitsluitend van belang zijn voor de genoemde regelingen, zoals bijvoorbeeld de organisatie van de beleidsvorming en –uitvoering, het karakter en de kwaliteit van de regelingen op het gebied van de volkshuisvesting, de systematiek van financiering en de subsidiëring, het begrotingsbeleid en de to</p>
---------------------	---

Bijlage 3: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Paspoortproject

Kenmerken PE	Paspoort
Commissie naam	cie Hermans
TK stuk	20559
volledige naam	PE paspoortproject
besluitvorming vooronderzoek	28-4-1988 (Cies Buza en BZK)
begin vooronderzoek	in cie
eind vooronderzoek	in cie
besluitvorming enquête	14-06-98
datum v instelling	14-06-98
beoogde periode/deadline	medio augustus
aanbieden rapport	29-08-88
debat Commissie - Kamer	15-09-88
aantal moties ingediend (aangenomen)	1(1)
stemming motie(s)	15-09-88
debat Kamer - regering	21 & 22-9-1988
aantal moties ingediend (aangenomen)	3 (1)
stemming motie(s)	22-09-88
begroting	€ 96.655
partijen voor instelling	CDA, PvdA, VVD, D66, PPR, PSP, RPF
aantal zetels voor	146
partijen niet voorinstelling	SGP, GPV
aantal zetels niet voor	4
aantal leden	4
partijen vertegenwoordigd	VVD, PvdA, CDA, D66
zetels bij instelling	142
zetels bij debatten	142
partijen niet vertegenwoordigd	SGP, PPR, PSP, GPV, RPF
zetels niet bij instelling	8
zetels niet bij debatten	8
voorzitter	L. Hermans (VVD)
ondervoorzitter(s)	-
aantal ondersteunende medewerkers	17
inhoudelijke aanbevelingen	2
procedurele aanbevelingen	0
unanimiteit in cie	ja (p29 rapport)
partijen voor aanbevelingen	Algemene stemmen
aantal zetels voor	150
partijen tegen aanbevelingen	-
aantal zetels niet voor	0
gevallen politici	2- Minister Van Eekelen (VVD) en staatssecretaris Van der Linden (CDA)
aantal verhoren	32
zittende bewindslieden verhoord	5 - MP Lubbers, Stscr. Van der Linden (CDA), Min. Van Eekelen (VVD), Stscr. De Graaff-Nauta (CDA) & Min. Van den Broek (CDA)
verhoren live op TV	nee
kabinet besluitvorming enquête	Lubbers-II
partijen kabinet besluitvorming	CDA & VVD
zetels kabinet besluitvorming	81
kabinet bij discussie met Kamer	Lubbers-II
partijen kabinet discussie	CDA & VVD
zetels kabinet discussie Kamer	81

Onderzoek doen naar	<p>"- de wijze waarop de samenwerkingsovereenkomst tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en KEP tot stand kwam</p> <ul style="list-style-type: none">- de totstandkoming van de kostprijscalculatie van het paspoort- de ondernemingsstructuur van KEP- de ontwikkelingen binnen KEP na het sluiten van de samenwerkingsovereenkomst- de waarborgen waarmee de centrale paspoortbestandsadministratie zijn omgeven <p>Het rapport van de Algemene Rekenkamer diende daarbij als een gegeven te gelden, zodat het onderzoek aanvullend en verdiepend van karakter zou moeten zijn over de door de Algemene Rekenkamer bestreken periode tot 1 oktober 1987.</p> <p>Voor de periode na 1 oktober 1987 diende volgens de opdracht onderzoek verricht te worden naar:</p> <ul style="list-style-type: none">- het (inter)departementale overleg en de besluitvorming;- de verhouding tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en KEP;- de verhouding tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de banken (NIB en NMB);- de verhouding tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en van Binnenlandse Zaken enerzijds en de VNG en het IPO anderzijds;- de verhouding tussen het Ministerie van Buitenlandse Zaken en van Binnenlandse Zaken- de aspecten van de fraudebestendigheid van het nieuwe paspoort (aan de hand van de ICA
---------------------	--

Bijlage 4: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Uitvoeringsorganen sociale verzekering

Kenmerken PE	Sociale Verzekeringen
Commissie naam	cie Buurmeijer
TK stuk	22 730
volledige naam	PE Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen
besluitvorming vooronderzoek	in cie
begin vooronderzoek	21-05-92
eind vooronderzoek	27-08-92
besluitvorming enquête	1-09-92
datum v instelling	3-09-92
beoogde periode/deadline	september 1993 (22730, nr5)
aanbieden rapport	7-09-93
debat Commissie - Kamer	17-11-1993 & 18-11-1993
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	23-11-93
debat Kamer - regering	24-11-1993 & 25-11-1993
aantal moties ingediend (aangenomen)	4 (4)
stemming motie(s)	30-11-93
begroting	€ 1.556.919,92
partijen voor instelling	Algemene stemmen (sam, p108)
aantal zetels voor	150
partijen niet voorinstelling	-
aantal zetels niet voor	0
aantal leden	9
partijen vertegenwoordigd	SGP, PvdA(2), CDA(2), VVD(2), Groenlinks, D66
zetels bij instelling	146
zetels bij debatten	146
partijen niet vertegenwoordigd	GPV, RPF, CD
zetels niet bij instelling	4
zetels niet bij debatten	4
voorzitter	J.F. Buurmeijer (PvdA)
ondervoorzitter(s)	V.A.M. van der Burg (CDA), Van Hoof (VVD)
aantal ondersteunende medewerkers	19
inhoudelijke aanbevelingen	totaal 37
procedurele aanbevelingen	
unanimiteit in cie	
partijen voor aanbevelingen	CDA, PvdA, VVD, D66, GroenLinks, SGP, GPV, RPF
aantal zetels voor	149
partijen tegen aanbevelingen	CD
aantal zetels niet voor	1
gevallen politici	0
aantal verhoren	49
zittende bewindslieden verhoord	3 - Ter Veld, Dales, Kok (allen PvdA)
verhoren live op TV	nee
kabinet besluitvorming enquête	Lubbers III
partijen kabinet besluitvorming	CDA, PvdA
zetels kabinet besluitvorming	103
kabinet bij discussie met Kamer	Lubbers III
partijen kabinet discussie	CDA, PvdA
zetels kabinet discussie Kamer	103
Onderzoek doen naar	Onderzoeken van de totstandkoming, uitvoering, toepassing en de controle daarop van drie subsidieregelingen

Bijlage 5: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Opsporingsmethoden

Kenmerken PE	Opsporingsmethoden
Commissie naam	cie Van Traa
TK stuk	24 072
volledige naam	PE. Opsporingsmethoden
besluitvorming vooronderzoek	4-07-94
begin vooronderzoek	1-06-94
eind vooronderzoek	21-10-94
besluitvorming enquête	16-11-94
datum v instelling	22-11-94
beoogde periode/deadline	6-12-95
aanbieden rapport	2-01-96
debat Commissie - Kamer	16-4-1996 & 17-4-1996 & 18-4-1996
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	23-04-96
debat Kamer - regering	7-5-1996 & 8-5-1996 & 9-5-1996
aantal moties ingediend (aangenomen)	4 (3)
stemming motie(s)	14-05-96
begroting	€ 2.085.120,09
partijen voor instelling	PvdA, CDA, D66, GroenLinks, OAV, RPF, GVP, SP en Van der Stoel (VVD)
aantal zetels voor	113
partijen niet voorinstelling	VVD, SGP, CD, Unie55+
aantal zetels niet voor	37
aantal leden	7
partijen vertegenwoordigd	PvdA, D66, CDA, VVD, GroenLinks, RPF, AOV
zetels bij instelling	140
zetels bij debatten	140
partijen niet vertegenwoordigd	SGP, GPV, CD, Unie 55+, SP
zetels niet bij instelling	10
zetels niet bij debatten	10
voorzitter	M. van Traa (PvdA)
ondervoorzitter(s)	Th.C. De Graaf (D66)
aantal ondersteunende medewerkers	26
inhoudelijke aanbevelingen	116 inhoudelijk (TK 24 072, #46)
procedurele aanbevelingen	13
unanimiteit in cie	Koekoek maakt 2 uitzonderingen, p467
partijen voor aanbevelingen	PvdA, CDA, VVD, D66, AOV, GroenLinks, RPF, SGP, GPV, SP, Unie 55+
aantal zetels voor	147
partijen tegen aanbevelingen	CD
aantal zetels niet voor	3
gevallen politici	0
aantal verhoren	89
zittende bewindslieden verhoord	3- Sorgdrager (D66), Dijkstal (VVD) en staatssecretaris Schmitz (PvdA)
verhoren live op TV	ja, eerste keer
kabinet besluitvorming enquête	Paars I
partijen kabinet besluitvorming	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet besluitvorming	92
kabinet bij discussie met Kamer	Paars I
partijen kabinet discussie	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet discussie Kamer	92
Onderzoek doen naar	1) de aard, ernst en omvang van de zware georganiseerde criminaliteit 2) de feitelijke toepassing, de rechtmatigheid, het verantwoord zijn en de effectiviteit van de opsporingsmethoden 3) de organisatie, het functioneren van en de controle op de opsporing.

Bijlage 6: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Vliegkamp Bijlmermeer

Kenmerken PE	Bijmerenquete
Commissie naam	cie Meijer
TK stuk	26 241
volledige naam	PE Vliegkamp Bijlmermeer
besluitvorming vooronderzoek	8-04-98
begin vooronderzoek	8-04-98
eind vooronderzoek	24-09-98
besluitvorming enquête	14-10-98
datum v instelling	14-10-98
beoogde periode/deadline	4 maanden (rapport)
aanbieden rapport	22-04-99
debat Commissie - Kamer	18-5-1999 & 20-5-1999 & 26-05-1999
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	27-05-99
debat Kamer - regering	1-6-1999 & 2-6-1999
aantal moties ingediend (aangenomen)	5 (2)
stemming motie(s)	6-02-99
begroting	€ 637.107,42
partijen voor instelling	commissie V&W
aantal zetels voor	
partijen niet voorinstelling	
aantal zetels niet voor	
aantal leden	5
partijen vertegenwoordigd	CDA, PvdA, VVD, D66, GroenLinks
zetels bij instelling	137
zetels bij debatten	137
partijen niet vertegenwoordigd	SP, RPF, SGP, GPV
zetels niet bij instelling	13
zetels niet bij debatten	13
voorzitter	Th.A.M. Meijer (CDA - opp)
ondervoorzitter(s)	R.H. Oudkerk (PvdA)
aantal ondersteunende medewerkers	17
inhoudelijke aanbevelingen	20
procedurele aanbevelingen	2
unanimiteit in cie	Van den Doel maakt 3 maal dezelfde uitzondering, p379, 380,391
partijen voor aanbevelingen	VVD, D66, PvdA (m.u.v. Van Gijzel)
aantal zetels voor	93
partijen tegen aanbevelingen	CDA, GroenLinks, SP, RPF, GPV, SGP, lid Van Gijzel (PvdA)
aantal zetels niet voor	57
gevallen politici	0
aantal verhoren	90
zittende bewindslieden verhoord	5 - Borst, Sorgdrager (beide D66), Jorritsma (VVD), Netelenbos, Kok (beide PvdA)
verhoren live op TV	ja
kabinet besluitvorming enquête	Paars II
partijen kabinet besluitvorming	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet besluitvorming	94
kabinet bij discussie met Kamer	Paars II (van 19/5/1999 t/m 7/6/1999 demis!)
partijen kabinet discussie	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet discussie Kamer	94
Onderzoek doen naar	1) De toedracht van de vliegkamp in de Bijlmermeer van 4 oktober 1992, voor zover de opdrachtformulering relevant 2) de lading van het vliegtuig 3) Het optreden en de rol van de diverse instanties en overheidinstellingen na de ramp en bij verdere afwikkeling ervan.

Bijlage 7: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Bouwnijverheid

Kenmerken PE	Bouwnijverheid
Commissie naam	cie Vos
TK stuk	28 244
volledige naam	PE Bouwnijverheid
besluitvorming vooronderzoek	28-11-01
begin vooronderzoek	6-12-01
eind vooronderzoek	24-01-02
besluitvorming enquête	31-1/2002 (debat)
datum v instelling	5-02-02
beoogde periode/deadline	tot 16-9-2002
aanbieden rapport	12-12-02
debat Commissie - Kamer	19-3-2003 & 20-3-2003
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	25-03-03
debat Kamer - regering	16-4-2003 & 17-6-2003
aantal moties ingediend (aangenomen)	14 (9)
stemming motie(s)	24-06-03
begroting	€ 2.210.000,00
partijen voor instelling	Algemene stemmen
aantal zetels voor	150
partijen niet voorinstelling	-
aantal zetels niet voor	0
aantal leden	7
partijen vertegenwoordigd	GroenLinks, CDA, PvdA, VVD, D66/LPF, SGP, SP
zetels bij instelling	145
zetels bij debatten	141
partijen niet vertegenwoordigd	RPF, GPV (na 22-01-2003 ook D66)
zetels niet bij instelling	5
zetels niet bij debatten	9
voorzitter	M.B. Vos (GroenLinks - opp)
ondervoorzitter(s)	Rehwinkel (PvdA), O.P.G. Vos (VVD) (tot verkiezingen)
aantal ondersteunende medewerkers	41
inhoudelijke aanbevelingen	22
procedurele aanbevelingen	-
unanimiteit in cie	ja
partijen voor aanbevelingen	Algemene stemmen
aantal zetels voor	150
partijen tegen aanbevelingen	-
aantal zetels niet voor	0
gevallen politici	1 - Korthals
aantal verhoren	65
zittende bewindslieden verhoord	3 - Jorritsma, Remkes, Korthals (allen VVD)
verhoren live op TV	ja
kabinet besluitvorming enquête	Paars II
partijen kabinet besluitvorming	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet besluitvorming	94
kabinet bij discussie met Kamer	Balkenende I (demis tot 26/5/2003) & Balkenende II
partijen kabinet discussie	Balk-I: CDA, VVD, LPF& Balk-II: CDA VVD, D66
zetels kabinet discussie Kamer	80 & 78

Onderzoek doen naar	<p>het bepalen van de aard en omvang van de onregelmatigheden, alsmede het incidentele dan wel structurele karakter daarvan;</p> <ul style="list-style-type: none">• het in kaart brengen van de structuurkenmerken van de sector en het vaststellen van de eventuele samenhang daarvan met de onregelmatigheden, mede gelet op de opstelling en handelwijze van de betrokken partijen in de bouwnijverheid;• beoordeling van de wijze waarop de overheid in haar rol en optreden als opdrachtgever voldoende rekening heeft gehouden met de specifieke structuurkenmerken van de bouw; <p>een nadere analyse van de overheid in haar hoedanigheid als toezichthouder, vergunningverlener en als wet- en regelgever.</p>
---------------------	---

Bijlage 8: Kenmerkenmatrix parlementaire enquête Srebrenica

Kenmerken PE	Srebrenica
Commissie naam	cie Bakker
TK stuk	28 506
volledige naam	Enquête Srebrenica
besluitvorming vooronderzoek	17-04-02
begin vooronderzoek	18-04-02
eind vooronderzoek	24-04-02
besluitvorming enquête	25-04-02
datum v instelling	5-06-02
beoogde periode/deadline	tot eind jan 2003 (rap)
aanbieden rapport	27-01-03
debat Commissie - Kamer	3-6-2003 & 4-6-2003
aantal moties ingediend (aangenomen)	1 (1)
stemming motie(s)	6-12-03
debat Kamer - regering	17-6-2003 & 18-6-2003
aantal moties ingediend (aangenomen)	6 (1)
stemming motie(s)	24-06-03
begroting	€ 975.000,00
partijen voor instelling	PvdA, CDA, D66, GroenLinks, SP,RPF, SGP, GPV
aantal zetels voor	112
partijen niet voorinstelling	VVD
aantal zetels niet voor	38
aantal leden	7
partijen vertegenwoordigd	D66, PvdA, CU, CDA, SP, VVD, LPF
zetels bij instelling	136
zetels bij debatten	140
partijen niet vertegenwoordigd	GroenLinks, SGP, LN
zetels niet bij instelling	14
zetels niet bij debatten	10
voorzitter	Bakker (D66)
ondervoorzitter(s)	B.M. de Vries (VVD)
aantal ondersteunende medewerkers	9
inhoudelijke aanbevelingen	-
procedurele aanbevelingen	4
unanimiteit in cie	
partijen voor aanbevelingen	
aantal zetels voor	
partijen tegen aanbevelingen	
aantal zetels niet voor	
gevallen politici	0
aantal verhoren	41
zittende bewindslieden verhoord	De Hoop Scheffer (CDA),
verhoren live op TV	ja
kabinet besluitvorming enquête	Paars II (demis)
partijen kabinet besluitvorming	PvdA, VVD, D66
zetels kabinet besluitvorming	94
kabinet bij discussie met Kamer	Balkenende II
partijen kabinet discussie	CDA, VVD, D66
zetels kabinet discussie Kamer	78
Onderzoek doen naar	<ul style="list-style-type: none"> • Fase 1: besluitvorming uitzending (tot januari 1994); • Fase 2: pogingen tot internationalisering (1994 tot 1 juli 1995); • Fase 3: val van de enclave (juli 1995); • Fase 4: nasleep.

Bijlage 9 - Lijst met kernwoorden

1. RSV:

Steunverlening
Overheidscontrole
Begrotingsvoorbereiding
Overheidssteun
Overheidssubsidie
Overheidsmiddelen

2. Bouwsubsidies:

Controlebestel
Subsidiestelsel huurwoningen
Controle op subsidieregelingen
Subsidieregelingen
Toepassing subsidieregelingen
Financiële administratie

3. Paspoortproject:

Besluitvormingsproces
Toetsingsprocedures
Voortgangscontrole
Paspoortbeleid
Kostprijscalculatie
Paspoortbestandsadministratie
Informatieoverdracht aan de Tweede Kamer

4. Uitvoeringsorganen sociale verzekeringen:

Toezicht uitvoering van sociale wetten
Stelsel van werknemersverzekeringen
Ziektewet (geprivatiseerd)
Verzekeringsstelsel
College van Toezicht Sociale Verzekeringen

5. Opsporingsmethoden:

Opsporingsmethoden
Opsporing (organisatie, functioneren van en controle op de)
Rechercheteam
Openbaar Ministerie
Politie

6. Bijlmer:

Draaiboek voor luchtvaartongevallen
Bijlmermeer
Omgang (met) klachten
Afhandeling (van) klachten
Coördinerend minister
Overheidsinstellingen
Verkokerd optreden

7. Bouwnijverheid:

Aanbestedingen
Fraudelijst
Sanctiemogelijkheden
NMA
Bouwbedrijven

8. Srebrenica:

Srebrenica
Lotsverbondenheid
Genocide
Enclave
Dutchbat